

P. b. b.

glas

ČASOPIS ZA
POLITIKU I
KULTURU ~

God. III.

1959

Br. 3

U OVOM BROJU:

CILJEVI NAŠEGA POKRETA...

KAMO S MILORADIĆEM?

ZAVOLIO SAM CVIJEĆE IZ GRADIŠĆA

IZ NARODA, O NARODU, ZA NAROD

BILJEŠKE UZ ČLANAK "MILIŠTROF I POČETAK ŠKOLSKOGA LJETA"

NOVA HRVATSKA LIRIKA / GUSTAV KRKLEC

ČUDAN SVIJET

DOBRO VEČE, TUGA!

DARWINOV ŽIVOT I NJEGOVO ŽIVOTNO DJELO

EVROPSKA ZAJEDNICA ZA SLOBODNU TRGOVINU - ČIJ LI ETAPA
INTEGRACIJE

KOMPROMISNI PATRIOTIZAM

ZAŠTO NAS UVIJEK PROGANJAJU?

PJESME: GUSTAV KRKLEC / ANTUN LEOPOLD / STJEPAN ŠULEK

"GLAS" izlazi četiri puta godišnje.
Pretplata za četiri broja 16.-s.

UREDNICI:
MARTIN PRIKOSOVIĆ
STJEPAN ŠULEK

ČITAJTE I ŠIRITE NAŠ "GLAS"

IZDAJE HRVATSKI AKADEMSKI KLUB-BEČ
BEČ VII. ULRICHSPLETZ 4.

Pošta se šalje na adresu: M. Prikosović, Beč 16., Paletzg.
17/2/3.

CILJEVI NAŠEGA POKRETA...

NO, "GLAS" NEĆE ODIGRATI SVOJU PRAVU ULOGU, AKO NJEGA POZNAJE SAMO INTELIGENCIJA, A OSTALI DIO NARODA, RADNICI I SELJACI, O NJEMU NIKAD NIŠTA NE ČUJU. NAŠA NAJVEĆA ZADAĆA, NAŠ CILJ, PA AKO HOĆETE DA TO NAZOVEMO PROGRAMOM, JESTE, DA POLAKO UNOSIMO HRVATSKI KNJIŽEVNI JEZIK U NAŠ HRVATSKO-GRADIŠĆANSKI PROSTOR. ZADACA NAŠE NOVE GENERACIJE MORA SE SASTOJATI BAŠ U TOME, DA MI EVOLUCIONIM PUTEH PRIHVATIMO HRVATSKI KNJIŽEVNI JEZIK I DA GA PRILAGODIMO U NAŠOJ NACIONALNOJ MANJINI, KAO KNJIŽEVNI JEZIK SVIH DANAS ŽIVUĆIH HRVATA.

U kolovozu mjesecu na prijedlog kolege Endre Berlakovića, uredništvo "Glasa" i veliki broj članova kluba, bez velikih organizacionih priprema, takoreći spontano, našli su se jedne subote u Filezu, u društvu grupe učitelja iz Fileza i okolnih sela.

Ovaj je neorganizirani sastanak pokazao, da su sastanci takove vrste od velike važnosti kako za uredništvo "glasa", tako i za čitatelje, jer se na njima mogu otvoreno raspraviti neki problemi, o kojima nije tako lako pisati u našoj štampi.

Uredništvo "Glasa" nastojat će, da u budućnosti još uspješnije organizira takove sastanke u svim hrvatskim selima, u kojima postoji naročiti interes za "Glas", a i u onima, gdje taj interes treba tek pobuditi i razviti.

U ugodnim prostorijama kavane Vinzeta Tomšića, odgovorni urednik "Glasa", Martin Prikosović, održao je prisutnima kratko predavanje, u kojem je između ostalog rekao i ovo:

Mislim, da je lični kontakt između uredništva "Glasa" i njegovih čitatelja vrlo koristan, jer na taj način mogu doći do jasnog izražaja mnoge korisne i vrijedne stvari za daljni napredak, za daljni razvitak "Glasa". Mi ćemo prihvatiti svaki prijedlog, koji je koristan i konstruktivan.

"Glas" je glasilo Hrvatskoga akademskog kluba. Mislim, da nije potrebno, da se opsirnije osvrnem na zadatke našega kluba, jer su vam dobro poznate. Ipak ne mogu a da ne rećem, da je naš klub takorekuć centar mlade elite gradišćanskih Hrvata. A "Glas" je njena govornica, forum, gdje moraju doći do izražaja misli i osjećaji mladog pokoljenja. Prvi broj izdali smo tek u godini 1957. Od tog vremena pa do danas, pojavljujemo se, kako se zna, svake godine četiri puta.

Problemi, koje je "Glas" na svojim stranicama u svojim prošlim brojevima iznosio, na vidjelo, još su uvijek aktuelni. I to može biti predmet naših današnjih razgovora. Ovo je prvi puta prilika, da se radnici "Glasa" mogu na taj način s vama otvoreno razgovarati. Jer mi moramo gledati sve otvorenim očima. Iskreno i prijateljski o svemu razgovarati. Konacno, to, što mi pokušavamo raditi, znak je gibanja naše nacionalne manjine. O tome, što je "Glas" na svojim stranicama pisao, vama je u velikom poznato, jer se nadamo, da ste ga citali i o tretiranim temama razmišljali.

Uglavnom vam je poznato, s kojim se poteškoćama najviše mučimo. Jer to je već u nekoliko navrata došlo do izražaja. Kao glavni urednik "Glasa" želio bih naglasiti, da je bilo od samog početka dosta malo suradnje starije i iskusnije generacije. Iznimku je činila suradnja vlc. Ignaca Horvata, koji je od samog početka moralnom podrškom i priložima pomagao "Glas". Ipak vjeruje, da u Gradiscu ima još ljudi, koji imao smisao i talenat za pisanje i koji bi se uz malo truda

mogli u tom pravcu aktivirati i na taj način oživljavati kulturni i nacionalni život naše manjine. Ne želim ovdje kritizirati naše starije, ali se ipak od njih očekivala djelotvornija i snažnija suradnja. Mi ćemo ostati i dalje još aktivniji, ali mi znamo, da bez pomoći starijih mi nismo ništa. Mi zato ne smijemo biti nikakva grupica, koja s narodom nema nikakve veze, nego mi moramo biti stup opće naše borbe za opstanak hrvatske nacionalne manjine. Želimo reci: naš "Glas" kao organ Hrvatskoga kademskog kluba dio je onih snaga, koje se bore za opstanak Hrvata u Gradišću. Moguće je već neko postavio pitanje, kakav je naš program? Ja ću reci vrlo kratko. Naša najveća zadaća, naš cilj, pa ako hoćete, da to nazovem programom, jeste, da polako sprovodimo hrvatski književni jezik u naš hrvatsko-gradišćanski prostor. Zadaća naše nove generacije mora se sastojati u tome, da mi evolucionim putem prihvatimo hrvatski književni jezik i da ga prilagodimo u našoj nacionalnoj manjini, kao književni jezik svih danas živućih Hrvata. Ako mi radimo na tome, to ne znači, da se i književnici, pisci drama i novela, i pjesnici, moraju ravnati prema tome. Znamo, da svaki pisac može pisati dijalektom svojeg zavičaja.

A drugo, što želim napomenuti, jeste, da naš "Glas", kao glasilo učeće generacije u Becu, mora i dalje svim svojim snagama raditi na tome, da između nas sviju bude čim više sloge i međusobnog razumjevanja, jer samo na taj način možemo mi svi skupa biti korisni, konstruktivni. Sigurno je, da u svakom radu postoji više mišljenja. Samo moramo uvijek gledati, da suprotnosti u načinu mišljenja svodimo na tu točku, koja nas pelja zajedničkom cilju: kulturnom napredku naše nacionalne manjine.

Mi smo na stranicama "Glasa" rekli već dosta o našim nacionalnim problemima. Međutim, mi nismo zadovoljni, jer nacijili smo tek malo. To je samo naš početak. Ono, što imamo naciniti, stoji pred nama. Zato moramo ozbiljno misliti na budućnost.

Time smo pri svršetku. U diskusiji možemo načeti praktična pitanja. Suradnja iznad svega. Ta suradnja između starijih i naš mladih može doći do izražaja i u "Našem Tajedniku", koji se je do sada u nekoliko navrata vrlo pohvalno izrazio o našem "Glasu".

U ime redakcije "Glasa" želio sam toliko reći. Čvrsto se nadamo, da će naš posjet vama, to jest naš susret s vama doprinjeti još većoj i djelotvornijoj suradnji.

Nakon predavanja razvila se živa i interesantna diskusija, koja je bila vrlo plodonosna. Ona je pokazala, kako "Glas" već danas igra veliku ulogu naročito u unošenju hrvatskoga književnog jezika u gradišćanski prostor. Uz djelotvorniju pomoć čitalaca "Glas" bi mogao igrati još snažniju ulogu u hrvatsko-nacionalnom i kulturnom životu Gradišća. Evo nekoliko aspekata diskusije:

Katolički glasnik, Tajednik i kalenadar pišu uglavnom za narod. Zato ove novine ne mogu, da u jezičnom pogledu skaču predaleko u budućnost. No "Glas" to može, jer on je određen u prvom redu za inteligenciju.

No "Glas" neće odigrati svoju pravu ulogu, ako njega poznaje samo inteligencija, a ostali dio naroda, radnici i seljaci, o njemu nikad ništa ne čuju. Zato se mora nastojati, da "Glas" na svojim stranicama donosi članke i na hrvatskom književnom jeziku i na gradišćanskom dijalektu, što će zadovoljiti potrebe i želje seljaka i radnika. Prema tome, mora se gledati, da što više hrvatskih seljaka i radnika čita "Glas".

Sastanak je pokazao, da su takove diskusije neophodno potrebne, jer naš je neprijatelj najzadovoljniji onda, ako se spava i ništa

korisnog ne radi. Diskusije moraju, dakeko, biti konstruktivne. U malom forumu dade se diskutirati i o onim temama, o kojima nije korisno, da se iznose na vidjelo javno putem naših novina. Mnoge stvari mogu se ipak i u novinama otvoreno iznositi i komentirati.

Članci u "Glasu" ne smiju biti lični, privatne naravi, već objektivni i konstruktivni.

Diskusija je pokazala, da je "Glas" koristan i vrlo potreban i da mora i dalje ići onim putem, kako je pisao "Naš Tajednik".

ZNAČENJE KNJIŽEVNOG JEZIKA naglašeno je i na generalnoj sjednici HKD-a u Pinkovcu. Mi vjerujemo, da mi stojimo na pragu preporoda hrvatskog jezika u Gradišću. Samo zajedničkim radom seljaka, radnika i inteligencije mi ćemo svladati sve naše probleme, pa i jezične.

Ur.

ZORA PUCA!

Mrak se zgublja, noć propada,
 Tamna mriza se raspađa;
 Zadnja zvijezda -- luc slabucka,
 Uzdah noći -- još svitucka,
 Ali vred će izgoriti...
 Zora puca, dan će biti!

Vjetar blagi kroz tišinu
 Zbudja goru i dolinu...
 Zemlja nebu se naklanja
 Iz dibiņe se odzvanja
 Pjev svećani, plemeniti...
 Zora puca, dan će biti!

U dolini šuti selo,
 Mir pokriva stanje bijelo,
 A u steljah ljudi drimlju
 I zaspane oci riblju;
 Čekaju, da trak prosviti...
 Zora puca, dan će biti!

Probudi se, roj naroda!
 Primi znake od ishoda!...
 Dignimo se, o Hrvati,
 Mile sestre, dragi brati!
 Numo srca otvoriti!...
 Zora puca, dan će biti!

ZNAKI SMRTI

Daleko za goru,
 Suncey sjaj zahaja.
 Tiho pada lišće,
 Doli iz stabalja.

Glasi su zamukli,
 Šutu goli vrti.
 Dizaju se magle,
 Kao znaki smrti.

Antun Leopold

KAMO S MILORADIĆEM?

Za vrijeme svog dopusta otišao sam svojim roditeljima u rodno selo, da im pomognem kod zetve.

Jednom smo se u sumraku umorno vraćali kući. Ja se nisam htio voziti traktorom, pa sam radije posao pjeske. Jer volim tišinu i samoću. Volim jutro kad još sve spava. Volim večernju samoću, kad ljudi ostavljaju svoj alat i liježu u krevete, da bi sakupili shage za sutrašnji dan. Jer u tim mi je časovima data mogućnost, da se sazivim u sanjarenju, u svojoj masti. U takovim časovima čovjek zaboravi na sve brige i u njemu se oživljavaju podsviješne misli, koje se u normalnom životu ne mogu tako izražajno i živo pokazati. Od tog sanjarenja i maste čovjeku može nešto ostati u glavi, što se može pretvoriti i u stvarnost.

Šetajući, došao sam i na naše hrvatske probleme. Može biti, da su mi upravo te misli došle u glavu zato, što sam se u zadnje vrijeme pitanjem naše nacionalne manjine mnogo bavio. U mislima mi se predocila i vrijednost i značenje Mate Miloradića. Usporedjivao sam ondašnje i današnje vrijeme, te sam vidio, da su problemi ustvari ostali isti.

No mi danas imamo M. Miloradića, koji za nas svojim zaslugama za hrvatstvo u Gradišcu znači simbol borbe i izdržljivosti, mudrosti i utjehe.

Najednocr mi se predstavio pred očima kip Miloradića. Ja sam ga pitao: - Kamo naš dragi velečasni, kamo se tako **zurite**? A on je odgovorio: - Idem među svoju Gradišćansku braću, jer mislim, da me trebaju.

Nasao sam se brzo u selu. Smiješkom odbacih od sebe svu tu maštu i požurim se u kucu.

Nekoliko tjedana nakon toga, kad sam dobio "Naš Tajednik", na prvoj mi je strani pala u oko slika Mate Miloradića. Značajljivo sam procitao naslov nad slikom, te redke uz sliku. "Naš Tajednik" daje hrvatskom narodu u tom članku do znanja, da je na prošnju HKD-a, Ivan Mestrovčić, najveći hrvatski kipar, koji se ujedno broji među najveće umjetnike svijeta, izradio poprsje našega najvećeg pjesnika Mate Miloradića. Naš "Naš Tajednik" izvješćuje, kad će spomenik biti gotov "otkrit će se to poprsje u okviru odgovarajućeg slavlja". Dalje možemo citati, da su predviđena slijedeća mjesta za njegov "boravak": "Železno kao glavni grad Gradišća, ili rodno selo Frankanava i pak za ono selo koje se gleda kot kulturni centar naš Hrvatov u Gradišću".

Kamo će se poprsje Miloradića god postaviti, taj će grad ili selo biti time naročito počašćeno. Železno bi na pr. time dobilo spomenik i djelo najvećeg kipara svijeta. Njegovo rodno selo ili ono selo, koje se gleda kao kulturni centar gradišćanskih Hrvata neće biti samo time počašćeno, što bi dobilo djelo Ivana Mestrovčića, nego prije svega time, da će imati u svojoj sredini

spomenik najslavnijega našeg pjesnika, obljubljenog sina Gradišća, Mate Miloradića. Sigurni smo, da bi to svako selo vrlo veselilo, ako bi u svojoj sredini imalo spomenik Mate Miloradića.

A sada da konkretno razmotrimo sva tri prijedloga. Na prvom mjestu stoji Železno, kao glavni grad Gradišća. "Glas", kao glasilo mlade generacije zelio bi o tom pitanju donjeti svoje mišljenje. Moje je uvjerenje, da se i u tom pogledu mišljenje mladog pokoljenja mora uzeti u obzir. Jer nama nije svejedno, gdje će se postaviti poprsje Mate Miloradića. Za nas Mate Miloradić znači simbol borbe za naš narodni opstanak, te ga prema tome mi zelimo imati u svojoj vlastitoj sredini.

Kako smo god malo zakasnili sa spomenikom Mate Miloradića, ipak držim, da je on došao na vrijeme.

Prije nego što sam počeo pisati ovaj članak obratio sam se radi informacija na više mjesta, da tako saznam mišljenja više ljudi iz naših hrvatskih društava. Kod svih njih jedno je zajedničko, a to je, da su oni s radošću primili vijest izradbe poprsja Mate Miloradića. No što se mjesta tiče, kamo bi se to poprsje moglo postaviti, mišljenja nisu bila jednaka.

Neki kažu, ako se poprsje M.M. postavi negdje u Gradišću, to onda može biti samo u Železnu. Pitao sam ih, zašto baš u Železnu? Sadržaj odgovora bio je, da je na pr. Železno glavni grad Gradišća, da se takovi spomenici postavljaju samo u gradove, da će u Železnu Miloradića vidjeti veći broj naroda, nego ako se on nalazi u nekom selu, jer da u Železno dolazi više Hrvata, nego u koje drugo naše hrvatsko selo; da će Miloradića u Železnu konačno i stranci vidjeti i tako se upoznati s našim najvećim čovjekom i da će na taj način Miloradić reprezentirati Hrvate prema vani i dr. Kad bi - prema njima - to poprsje postavili u koje naše selo, stranci ne bi imali mogućnosti, da se upoznaju s našim preporoditeljem.

Ne zelimo nijekati, da ovaj argumenat nije vrlo jak. To se ne može ignorirati. No postavljamo pitanje, na kojem bi mjestu u Železnu bio postavljen naš Miloradić? Nikako si ne možemo zamisliti, da će nam Železno za poprsje Miloradića dati mjesto u centru grada, dakle tamo, gdje bi stranci zbilja mogli vidjeti našega Miloradića. Ako Miloradića postave u neki zabiti kut, gdje će on usamljeno gledati u zrak, onda je jasno, da njega neće moći vidjeti niti pripadnici našega naroda a ni stranci. Ako bi se to zaista desilo, bilo bi to sve skupa jako žalosno.

Možemo si predstaviti, da bi Miloradića u Železnu vidjelo više naših ljudi, jer oni tamo iz cijelog Gradišća dolaze, da obave svoje poslove u uredima. Ali mi postavljamo i druga pitanja. Tu nam se na pr. nameće pitanje odnosa železnanskog stanovništva prema nama Hrvatima. Znamo, da su oni u velikom Nijemci. Znamo i to, da u Železnu živi samo nekoliko naših Hrvata, koji su tamo za posleni kao činovnici. Da li će ovi Nijemci Miloradića gledati kao svog čovjeka? Sigurno ne. Poprsje Miloradića bilo bi u Železnu čak podvrgnuto opasnosti soviniističkih krugova. Ako će neki zalutali stranac slučajno pitati nekog Nijemca Železna, to je to taj Miloradić, kaka će on dobiti odgovor? Hoće li mu taj reći: - To je naš Miloradić, naš najveći narodni sin, koji je umro prije toliko i toliko godina, koji je stvorio to i to. Ako će uopće što reći, onda prije ovako: - To je jedan krobotski svećenik.

Jer stanovništvo Železna neće nikada uspostaviti intimnu vezu s Miloradićem. I on bi tamo uvijek bio tek stranac, dčsljak. Mnogima moguće ne bi čak bilo po volji, da u njihovoj sredini stoji djelo najvećega hrvatskog kipara Ivana Meštrovića. Konačno nemojmo zaboraviti, da mi baš u Gradišću imamo najveće neprijatelje našeg hrvatstva.

Razmotrimo još dva druga prijedloga. U "Tajedniku" se vidi, da bi pjesnikovo rodno mjesto moglo doći u obzir. To je dobro. Sigurno bi stanovništvo Frankanave bilo još ponosnije na svojega velikog sina. Ali Frankanava leži dosta na strani i ona već ima spomen-ploču Miloradića u njegovoj rodnoj kući.

Treći prijedlog glasi, da bi se poprsje Miloradića moglo postaviti u onom selu, koje se danas gleda kao kulturni centar gradišćanskih Hrvata. Ovo je vrlo važan prijedlog. Prvi puta smo mogli citati, da se jedno naše selo smatra kao kulturni centar naš Hrvata. Do sada je uvijek izgledalo, da je taj centar Železno, premda nikada nikada nisam bio tog mišljenja. Jer što će nam Železno? Kako može to mjesto biti naš kulturni centar, kada je njegovo stanovništvo gotovo 100% njemacko? GDJE SMO MI STRANCI, TU ĆEMO I DALJE OSTATI STRANCI. Tamo radi dio naše inteligencije,

u čije se redove ubrajaju i vodje našega HKD-a. Ako je to tako, ipak ne znači, da time mora biti železno naš kulturni centar.

NAŠ KULTURNI CENTAR MOŽE BITI SAMO JEDNO NAŠE SELO, GDJE SU SVI STANOVNICI ISKLJUČIVO PRIPADNICI HRVATSKOGA NARODA, GDJE SMO MI SVOJI MEDJU SVOJIMA, GDJE ŽIVI NAŠ HRVATSKI DUH A NE GERMANSKI, KOJI NAM JE ČESTO STRAN I NEPRIJATELJSKI RASPOLOŽEN, JER NAS HOĆE ODNARODITI I PRETVORITI U NIJEMCE.

Da danas Miloradića pitamo, gdje bi on želio "mirovati", što bi nam on odgovorio? Moguće ovako: - Postavite me medju moju gradišćansku braću, gdje sam živio. Postavite me medju moje ljubljene gradišćanske Hrvate.

Zato postavite Miloradića u ono naše selo, koje se gleda, kao kulturni centar našega Hrvatsva. Narod će ga još više cijeniti, ljubiti, a on će u njemu dizati svijest i hrvatsko samopouzdanje. SELU, KOJE BI ZAISTA MOGLO POSTATI KULTURNI CENTAR GRADIŠĆANSKIH HRVATA, SPOMENIK MATE MILORADIĆA PODIGAO BI MU JOŠ VEĆI UGLED I DAO MU PRAVI PEČAT KULTURNO-POLITIČKE I NACIONALNE ULOGE ZA HRVATSKI DIO GRADIŠĆANSKOG STANOVNIŠTVA.

I na koncu želim još jedno naglasiti, a to je, da poprsje Miloradića nije načinjeno za strance, nego u prvom redu ZA NAS HRVATE U GRADIŠĆU. Zato naš preporoditelj mora u HRVATSKU SREDINU. Mi ćemo tako biti još ponosniji na velike Hrvate, kao što su Mate Miloradić i Ivan Meštrović.

Martin Prikosović

ZAVOLIO SAM CVIJEĆE IZ GRADIŠĆA...

Bilo je to prije tri godine. Prijatelj me upozna s HKD, Akademskim klubom, Matom Miloradićem, znacenjem Ignaca Horvata, kalendara, "Naseg Tajednika". Mnogo mi je pricao o hrvatskim selima, kao Filezu, Velikom Borištofu, Frankanavi i dr. Pokazivao mi je kalendare i knjige gradišćanskih pisaca. Mene je susret s novom hrvatskom sredinom jako iznenadio, jer nisam prije toga poznao kulturni i nacionalni život gradišćanskih Hrvata.

Jednoga dana pruža mi jednu knjigu i rece: "Ovo su pjesme našega najmladjeg pjesnika Antuna Leopolda". Znatizeljno sam prolistao knjigu i zamolio M., da mi je za neko vrijeme posudi. A tako je bilo i s drugim knjigama gradišćanskih pisaca.

U ono vrijeme još nismo imali "Glasa" Kod svakoga našeg susreta M. je nacao temu, kako da pocnemo s izdavanjem jednoga casopisa.

I poceli smo...

Tada smo proživljavali ovdje u Beču velike dane madjarske revolucije, kada se rodoljubiva madjarska mladost digla protiv tiranije. Tuzne posljedice te revolucije u nama su usadile duboki trag gorcine. Od onoga vremena prosle su tri godine...

A ja sam vremenom upoznao tesku sudbinu Hrvata tokom stoljeća; njihovu krvavu borbu za opstanak. Poceo sam u bibliotekama "otrivati" velike Hrvate, koji su u prošlosti perom ili puškom branili čast i slobodu svoga naroda. Ono što sam o njima naucio u srednjoj skoli nije bilo dosta za život.

Marulić, Gundulić, Držić, Zrinski i Frankopani, Mile Budak.... i sinovi hrvatskoga Gradišća: Mate Miloradić, Ignac Horvat i najmladji medju njima: Antun Leopold.

No, upoznati Hrvate, kakovi oni jesu, nije dovoljno, da se o njima čita samo u knjigama. Zato sam potražio hrvatska društva... Tu covjek svoju braću upoznaje još cjelovitije, dramatičnije, a nadasve interesantnije i neposrednije.

Zato, kada covjek pročita pjesme nekoga pjesnika, osjeća potrebu, da ga licno upozna, da usporedi stvarnost njegovih pjesama

s njegovim načinom života i da tako dobije što potpuniju sliku veze između njega - pjesnika - i njegove duhovne djece.

Bilo je to ovoga ljeta, kad je Leopold iz svoje ladice izvađio "Cvijeće iz Gradišća" - jednu od posljednjih knjiga, koju je još imao na raspolaganju - i nalivperom napisao: "Prijatelju i uredniku "Glasa" u znak štovanja. Antun Leopold".

Ugodno sam se radovao.

Do sada sam naučio, kako je teško biti Hrvat na ovom svijetu, a još teže onim Hrvatima, koji su u sebi osjetili umjetničku zicu i iz ljubavi prema svojoj braći posvetili joj svoja najiskrenija ljudska i hrvatska čuvstva.

Zavoľio sam "Cvijeće iz Gradišća", te jednostavne, milozvučne, kadkad tužne i melankolične, muziklno-liricne i iskreno-rodoljubne pjesme. "Cvijeće iz Gradišća" je hvatodostojni pokušaj mladoga Frankanavca, cvrstoga Hrvata, Gradišćanca i Austrijanca, radinog seljaka i radnika, da čuvstva svojega maloga hrvatskog srca zbiје u pjesme, onako, kako su prije njega pjevali toliki gradišćanski pjesnici, koji su kao i on, ljubili svoj hrvatski jezik i svoj mali hrvatski narod.

Čovjek, koji je sam potekao iz seljačkoga staleža voli i lju-raduju ove pjesme isto tako, kao što one raduju gradišćanskoga seljaka, koji svoje seljačke i poljodjelske poslove radi od ranoga jutra pa do kasno na večer, da bi u nedelju poslije podne našao nešto slobodnoga vremena za čitanje svojih narodnih pisaca i pjesnika.

Danas, kad pjesnik-samouk, Antun Leopold, priprema novu zbirku pjesama i kada i drugi mladji autori pune ladice svojih rukopisa, znamo, da njega i druge njemu slične, nije zaustavilo vrijeme, već da im ono daruje nove i sviježe teme, gdje oni mogu iskusatj svoje pero novim i modernijim načinom obrade svojih svakodnevnih životnih doživljaja i događaja.

Radoznalo ću čitati svaku novu knjigu, svaki novi rukopis Antuna Leopolda i tolikih drugih starijih i mladjih

A gradišćanski Hrvati bit će bogatiji kulturnim svojim blagom.

S. Šulek

MAGLA

Kao kača nevidljiva
Se dosmulja magla siva
U dolinu svivajuću,
Na livadu tugujuću.

Sva krajina je jur pusta.
Sad ne ljubu mokra usta
Bujnu travu, saro cvijeće -
Nego grude neumreće.

Cvijeće, trava - sve to gine,
Magla, mraz im dusu skine,
Ali zemlja, crna brazda
Ne umira - živi vazda.

Antun Leopold

IZ NARODA, O NARODU, ZA NAROD

NI "GLAS" SE NE SMIJE ZADOVOLJITI, DA PIŠE SAMO ZA MALU ŠAKICU INTELEKTUALACA, NEGO I ZA NAROD...

"Naš Tajednik" piše u broju od 29. kolovoza 1959. u članku "Izasao je novi broj 'Glasa'": "Pisac je dobro shvatio, da se zapravo sva naša gradišćanska literatura ne more prema svom sadržaju ubrajati niti u realizam, niti u klasicizam, niti u verizam ili kako se svi ti "izmi" još zovu nego jedino u kroa-
tizam". Pisac tih redaka u "Našem Tajedniku" međutim ne kaže, što on misli pod pojmom kroatizma. Zato ćemo u ovom članku pokušati, da tom pojmu približe određimo sadržaj, jer nam se čini, da je pisac "Našeg Tajednika" pojmom "kroatizma" zaista pogodio glavnu i najkarakterističniju vlastitost naše gradišćanske književnosti.

Iz naroda

Izvor naše literature bio je uvijek naš hrvatski gradišćanski narod. On nam je rodio naše književnike; on im je naložio zadaću, da pišu; njegov glad za stivom poticao ih je na pisanje; njegovo odusevljenje, njegov odziv na književni rad dao je književniku novu snagu, da ne baci iz ruke pera, kojim ni za tintu ne zasluži, nego da pun nesebičnoga idealizma nastavi svoj književni rad, "da va kalendari ne bude golota, da prinašam hranu zdravoga nauka, starim landu kruha, malim kuš paljuka" (M. Miloradić).

Zaista iz naroda su izašli - možemo reći - svi naši književnici od Mate Miloradića do Ignaca Horvata. Njihova književna djela rodila su se tek onda, kad ih je narod primio i prigrlio. Genijalni talenti Miloradića traže dugo mogućnost razvitka i priznanja u tudjini. Istom u "jeseni života" otvori se njegova pjesnička zica, kad u starosti od 53 godine nađe njegovo pero put k svome narodu.

O narodu

O čemu piše naša gradišćanska hrvatska književnost? Skoro bez izuzetka o narodu. O našem narodu, o našem rođnom kraju, o našem životu u Gradišću pjevaju naši pjesnici počevši od Mate Miloradića do Ferija Sucica i Antuna Leopolda. O narodu govore pripovijesti i drame Ignaca Horvata. Ipak to nikada nije nezdravo ograničavanje svijeta na svoj vlastiti mali kraj, nije to - kako kaže Nijemac - "krankhafte Selbstbespiegelung", nego svijedodžba o zdravoj, zilavoj životnoj snazi našega naroda. Ova činjenica svjedoči o ljepoti naše domovine, o plodnosti naše zemlje, o duševnom bogatstvu našega naroda. Narod je i u ovom pogledu kao pjesnička i književna tema - neiscrpljivo vrelo ovih i opet novih književnih djela. I taj neposredni dodir s narodom osigurava svježinu i zdravu prirodnost naše literature. Dr. Lovre Karall piše u predgovoru knjige "Veliki i mali": "Ova knjiga je ne samo dčkaz našega jezičnoga bogatstva, nego i vjerna slika našega naroda, kako čuti, kako se raduje i kako se zaluje u svoji mali seli. Narod se raspoznava u mali crta i zato ih je zavolio i je ljubi. Ova ljubav je plaća piscu i to najveća plaća".

Ovo svojstvo naše literature stavlja, dakako, i neke tematske granice, koje ne bi smjele biti previše uske. Upravo bi zadaća "Glasa" mogla biti, da ove granice učini elastičnijima i prostranijima, odgaja književni ukus čitalaca, da ih dovede u dodir i s tuđjom literaturom. Da to što bolje postigne "Glas" bi trebao, dakako, i više starijih, iakusnih suradnika.

Za narod

Naša književnost ima tek onda smisla, ako je ona pisana za naš narod. Ona s narodom živi i umire. Zato mora biti i njen glavni

cilj, da očuva narod, da ga brani od smrti, od umiranja, od odnarodjivanja. Naša književnost je prava i najbolja "propaganda unutra". Ona može i one zahvatiti, kod kojih politički i apologetički članci više ništa ne znače. Ona - osobito u vezi s narodnom glazbom - zna daći i do onih, koji stoje već na rubu odnarodjivanja. Trebale bi stoga obadrije naše novine i sva naša književna izdanja dati književnosti više prostora. Sigurno nije idealno, ali je činjenica, da mnogi čitaoci naših novina najprije čitaju roman. Iz toga ne slijedi, da bi morale naše novine namjesto uvodnika, političkih i gospodarskih članaka donositi samo roman i literaturu. Bilo bi ipak korisno, da se posveti literaturi više prostora. Ako se ne varam, skoro sve najljepše pripovijesti u knjizi "Veliki i mali" izašle su najprije u "Hrvatskim Novinama". Zasto ne bi mogli i "Naš Tajednik" i "Glasnik" više prostora posvetiti književnosti? Time bi vrsili najbolju ulogu propagande unutra za naš jezik, za našu narodnost, za sve naše narodne vrijednosti. I to bi sigurno narod čitao radije, nego prazna politička jadikovanja.

Ali i za "Glas" mora valjasti isto načelo: sve, što se u našoj literaturi piše, pisano je za narod. Ni "Glas" se ne smije zadovoljiti, da piše samo za malu sakicu intelektualaca (prebrojimo jednom iskreno, koliko se ih među njima ozbiljno i pozitivno zanima za "Glas"), nego i za narod ili barem za onaj dio naroda, koji ljubi svoje, koji ljubi i svoje mlade, jer su oni nada budućnosti, koji ljubi svoj jezik, koji ljubi književnost. I takovih ima hvala Bogu dosta u narodu.

Zato se "Glas" mora trsiti, da piše jezikom, koji i narod razumije. Iako on mora biti jezično napredan, nikada ne smije biti pretjerano tuđ i nerazumljivo težak. Valja nastaviti putem prema književnom jeziku, ali uvijek tako, da narod može svaki korak slijediti. Ako daleko odskočimo od naroda, gonit ćemo vodu na mlin onih, koji bi htjeli već danas položiti u grob naše hrvatskosti u Gradišću.

Iz naroda, o narodu, za narod. Ovo je jezgra naše gradišćanske hrvatske književnosti. Ne znam, da li je pisac "Našega Tajednika" s time sprazuman, da ovo znači kroatizam naše literačure. Ali mislim, da sam pogodio njegovu misao. Na svaki način mi se čini, da sam pokazao na onu životnu žilu, iz koje se hrani stablo naše književnosti. To je narod. A za taj isti narod raste i ova književnost. Tko god bi mogao reći: - Ta to smo i dosad znali! Ipak je dobro, da ovu važnu činjenicu imamo stalno pred očima. A mogli bi je zaista zvati i kroatizmom, iako ovome ili onome ne će biti simpaticno, što se time broj "izama" povećava. Estetu je, međjutim, odmah jasno, da ovaj "izam" ne leži na istoj liniji, kao oni drugi "izmi" (realizam, romantizam, naturalizam i dr.) Ali i pisac kritičar u "Tajedniku" je sigurno to mislio: nije važno, u kakovu stilu je napisano neko književno djelo, nego je važno, da ono zaista dodje iz duha naroda i određeno za narod.

Hrvat

Izvanji red je često očajni pokušaj biti gotov s nekim velikim unutarnjim neredom. Albert Camus

BILJEŠKE UZ ČLANAK "MILIŠTROF I POČETAK ŠKOLSKOGA LJETA"
("Naš Tajednik", br. 33, 15. kolovoz 1959.)

MI SMO SOBOM PONJELI JEZIK GUNDULIĆA, ZLATARIĆA, MARULIĆA, DRŽIĆA I DRUGIH STARIH I SLAVNIH HRVATSKIH PISACA - ALI NAŠ POLOŽAJ ČESTO SLIČI GRANI BEZ STABLA, KOJA SIŠE MINE-RALE I VODU IZ TUDJEG STABLA - MI MORAMO OSTATI DIO ORIGINALNOG STABLA, NAŠEG IZVORNOG I JEDINO PRAVOG STABLA, STABLA ČIJE NAM ŽILE OSIGURAVAJU DOVOLJNO HRANE ZA BUDUĆNOST.

Mi smo se gradišćanski Hrvati vrlo radovali velikom uspjehu Slovenaca u Koruškoj, kada su njihove novine "Slovenski Vesnik" pišale o dobrom uspjehu njihove srednje škole. Jer oni su ipak naša braća. Mi dobro znamo, da su oni svojom cvrstom voljom i nepokolebivom narodnom snagom premostili velike poteškoće. Oni su na kraju pobijedili. Pobijedili su sumnjiče i malovjerne, te time dokazali, da su bili sposobni izvršiti tešku i veliku misiju za saku naroda. Svaka srednja škola izvršava u životu naroda neku misiju.

Njih prate iste poteškoće kao i nas. I kod njih su se događale i jos se uvijek događaju "milištrofske" istine, ali mi moramo iskreno priznati, da su oni u borbi protiv "milištrofskih" istina korak naprijed.

Prije nekoliko stotina godina imali su naši pradjedovi iste brige, kao i mi danas. Bojali su se da će izgubiti svoj materinski jezik, svoju narodnost, da će se izgubiti u tuđim vodama, narodima. Oni su se, međjutim, sjetili kako da spriječe to zlo, i pozvali su u svoje redove inteligenciju iz stare Domovine. I došli su svećenici i učitelji, koji su njegovali narodno blago i narodnu kulturu u našoj gradišćanskoj sredini. U slovačkoj Tirnavi na sinodu dobili su dozvolu za podučavanje materinskog jezika. Počela se razvijati naša literatura, naš jezik, naša narodna kultura. Ta pobjeda darovala je našem narodu Puslabonića, Fitzka, Ginzlere, Karalle, Berlakovića, Meršiće i druge narodne stvaraoce. Oni su izvršili svoju dužnost posteno i časno. Oni su uspješno stajali na celu razvitka našeg naroda. A NAŠA JE ZADAĆA DA SE I DALJE BORIMO, DA SE B O R I M O Z A S V A K O G H R V A T A, Z A S V A K O H R V A T S K O S E L O. Gdje leži uzrok naših danasnjih slabosti? U ravnodušnosti, u političkim nesuglasicama i u drugim manjim stvarima, koje rascjepavaju naše snage i koje nam prijece da u pravom svijetlu gledamo naš narodni problem. Nekada, prije 200 ili 300 god. govorilo je hrvatskim jezikom u Gradišću i Donjoj Austriji preko 200 sela. Svako je selo govorilo svojim posebnim hrvatskim dijalektom. U skoli se podučavaj taj dijalekt, kojim se govorilo u dotičnom selu. Slično je u tom pogledu bilo i u staroj Domovini. No rodoljubi su u staroj Domovini konačno uvidjeli, da se mora stvoriti književni jezik, kojeg mora naučiti i svako dijete u skoli.

Kod nas se govori, da je srednjo-gradišćanski, čakavsko-jekavski dijalekat proglašen za književni i službeni jezik gradišćanskih Hrvata. No znamo, da unatoč toga, svaki ucitelj u stvarnosti uci djecu "po svojem", što znači, na svojem seoskom narječju, kako ga je on kao dijete naučio. On mora predavati "po svojem", jer nije imao prilike osvojiti čakavsko-jekavski govor. Zasto? Pitanje nije teško, a odgovor jos lakši. Zato jer nemamo suvremene gramatike. Jer nemamo proradjenu suvremenu književnost, jer nam mnogo toga nedostaje. Ovako je naš "književni jezik" pun ikavskih i ekavskih riječi, a što je najžalosnije, on je pomiješan s tuđim izrazima.

Za dijete je psiholoski apsurd, ako u skoli nauči neku novu hrvatsku riječ i ako mu onda kod upotrebe te riječi čača kaze: "A gdje si naučio tu rusku riječ? Da ju ne cujem vec od tebe". Ili ako dijete pita što znači ovo ili ono, a roditelji mu najosće ne znaju nista rastumačiti. Dijete na ove stvari moze ostro reagirati.

Malo veću briga i strpljenje sa strane roditelja mogla bi mnogo pomoći učiteljima i drugim odgojiteljima novoga hrvatskog pokoljenja u Gradišću.

Mi smo sa sobom iz stare Domovine ponjeli jezično bogatsvo Dalmacije, Bosne, Istre, Slavonije, Hrvatskog Zagorja i iz drugih krajeva. Mi smo sobom ponjeli jezik Gundulića, Zlatarića, Marulića, Držića i drugih starih i slavni hrvatskih pisaca. Smatra se da mi Gradišćani još uvijek govorimo istim jezikom, kojeg smo ponjeli iz naše stare Domovine Hrvatske. No mi smo naše jezično bogatsvo iskrivili. Zaboravili smo mnogo naših pravih riječi, pa smo ih zamijenili njemačkim ili mađjarskim. Naš govor je pun stranih riječi. Naš prosječni seljak ne može više izgovoriti niti jednu rečenicu a da ju ne pomijesa s njemačim ili mađjarskim riječima. Danas srednji-Gradišćanac teško razumije južnog Gradišćanca, i obratno. Mnogi se jedni drugima smiju u pakazu: "Pogledaj kako smisno govori po hrvatski".

Razvitak industrije i moderni način života sipa nove riječi. Odakle ih mi uzimamo? Iz njemačkog jezika. Njemačkom korijenu dodajemo hrvatski nastavak i imamo novu "hrvatsku" riječ. Je li je to dobro? Svaki dobromjerni Hrvat reći će da nije. Nu odakle da uzmemo novu riječ za novi pojam? Odgovor je jasan i kratak. Jednostavno iz hrvatskoga književnog jezika. To je jedina mogućnost. Jedina mogućnost koja može zadovoljiti potrebe vremena. Konacno, mi smo Gradišćani grana hrvatskog naroda. Ali naš položaj često slični grani bez stabla, koje sise minerale i vodu iz tuđjeg stabla. Korijeni naše kulture nalaze se, međjutim, kod jednog drugog stabla. Naše "ekstra" stablo ne može rasti bez korijena. U jezičnom i u drugim narodnim poslovima mi moramo ostati dio originalnog stabla, našega izvornog i jedino pravog stabla, stabla, čije nam zile osiguravaju dovoljno hrane za budućnost. Naše posebno stablo je fata morgana, varalica, koja nas gusi. Naše stablo nije i ne može biti neko posebno drvo, jer ako bi to bilo tako, onda smo sami pod sobom otpilili granu. Tada smo se mi sami osudili na smrt. Tada si mi sami kopamo naš grob u kojeg ćemo dobrovoljno leći.

Nažalost, i danas, kao što je to bilo u dalekoj prošlosti, ima jako malo interesa i smisla za hrvatski književni jezik. Što više, mi se nalazimo pred brojim otporom. Mislim da je jedan od glavnih krivaca politika. Hrvati na Jugu i u prošlosti su se malo brinuli za iseljene Hrvate. Ako pažljivo citamo životopis Frana Kurelca, onda možemo ustanoviti, da je on takoreći otkrio gradišćanske Hrvate, kao što je Kolumbus otkrio Ameriku. A koliko Hrvata ima još i danas, koji bi se još više cudili nego što se cudio Kurelac, kad bi culi hrvatsku riječ u Gradišću? Sigurno ih ima mnogo, jako mnogo.

Mi nista ne smijemo prebacivati milištrofcima. Sigurno je da su i oni bili krivi, što su tako brzo nestali. Ali ne samo oni. Krivi smo mi svi. Zasto? Zato što i danas svaki od nas bježi samo za svojim ličnim interesima, za svojim partijskim ciljevima. Ako Narodna stranka hoće nešto bagateljno doprinjeti za narod, onda se Socijalistička stranka mora tome protiviti, i obratno, jer to politička moda, taktika. Ali nama danas smrdi rovati po našem smeću, jer onda bi morali uvrijediti neke naše drage i uniljate lutkice.

Pored svojeg narodnog osjećaja nitko ne treba zatajiti svoje austrijanstvo. Nasi Gradišćani ljube svoju novu Domovinu. U ovom pogledu nitko ne može prebacivati našem narodu. Ako se kod nas cijepaju naše snage na sporedne stvari, to smo krivi mi svi, jer nemamo dovoljno moći i hrabrosti, da bi svoje snage usmjerili u pravcu jedinstva za zajedničku stvar. Mi smo izgubili u sebi hrvatsku borbenost, jer smo postali meki, trudni, hladni i ravnodušni. Svem našem zlu krivi smo mi sami. Mi smo zanemarili i zaboravili južno Gradišće. Kulturni centar gradišćanskih Hrvata postalo je

srednje Gradišće. Živilo srednje Gradišće! A južno može propadati. Svakog dana možemo čekati vijest tragedije novog Milistrofa. No to zavisi od nas.

Zašto suti naš radio-čas?

Mnogo bi lakše bilo pisati novine, knjige, učiti djecu u školama, širiti narodni duh, kad bi imali jedan jezik. Koji? Hrvatski književni jezik. S književnim jezikom dobili bi mi gramatiku, rječnike, interesantni i bogatu literaturu. Lišilo bi se pitanje dijalekta. Taj književni jezik bio bi obavezan u školama i njega bi svi razumjeli. Lišilo bi se mnogo raznih sporednih problema, u koje danas moramo trošiti našu snagu. To se ne može postići od danas do sutra. Ali mi danas možemo početi, jer bi sutra moglo biti prekasno. Na taj početak čekaju mnogi. Jednom mora pasti zrela odluka. Kako da to postignemo? Evo odgovora. Mi moramo stvoriti neki "samostan", neku "tvrdjavu", gdje će se odgajati i obrazovati naša buduća inteligencija. Treba stvoriti jednu srednju skolu ili kakav učiteljski kurs. To bi koštalo mnogo napora, truda, znam. Ali to je jedini način, kako mi možemo spasiti nase hrvatsko srce u Austriji.

Vrijeme leti. Ako mi ne vidimo danas potrebu stvaranja jedne takove škole, onda ćemo prekosutra. No to bi moglo biti prekasno. Mi moramo učiti na tragediji Milistrofa mnoge stvari. Koliko Hrvata ne zna više hrvatski? Epidemija neznanja našeg jezika pojavljuje se baš u krugovima inteligencije. U krugovima naših proroka. Kakvi su to proroci? To su varalice, kriivi proroci. Mi danas moramo tražiti slabosti u našoj vlastitoj kući, u nama samima. Izumiranje raste matematičkom brzinom. Srusila se hrvatska lipa u Milistrofu u 12 godina. Sada mogu slijediti druge. Opet smo izgubili jedno naše selo. Trunemo i rusimo se. Uvijek smo sve manji i slabiji. Zašto? Jer smo zaboravili na naše susjede. Jer nismo poslali našeg učitelja, da ih nauči koju hrvatsku riječ. Jer im nismo poslali našeg svećenika, da ih naučiti moliti na našem jeziku. Nije istim uzrocima propalo stotinu hrvatskih sela? Da, istim.

Kada će naša riječ lebđjeti u eteru za onaj časić koji nam stoji na raspolaganju, kad u nižim školama čistim hrvatskim jezikom budu pjevali nove pjesme, kada se ostvari naš "srednjoškolski san", kada budemo pratili razvitak svakoga hrvatskog sela, obitelji i pojedinaca, kad budemo čvrsto držali ruku jedan drugome, kada bude naš najveći zadatak naša narodnost, naša kultura, tada se više neće pojavljati nove tragedije poput one u Milistrofu, jer će se tada naši problemi malo bolje riješavati.

Lugarić

MATE UJEVIĆ U SVOJOJ KNJIZI "GRADIŠĆANSKI HRVATI"
(ZAGREB 1934.) PIŠE O KOLU GRADIŠĆANSKIH DJAKA OVAKO:

Kolo gradišćanskih djaka je treći naraštaj, koji je vrlo puzetan u hrvatskom narodnom pokretu. Prvo okupljanje hrvatskih gradišćanskih djaka dogodilo se u Oberschützen. Tu se okupilo nekoliko djaka. Iz njihova maloga kruga nastalo je današnje Kolo, koje okuplja više manje sve hrvatske djake u Gradišću. Djaci se bave marljivo proučavanjem hrvatskoga književnog jezika, pa će vjerojatno taj naraštaj provesti potpuno zblizenje književnog jezika gradišćanskih Hrvata s hrvatskim književnim jezikom. Osnovani su tri knjižnice, koje su zasada siromašne, proširenje očekuju od hrvatske javnosti. Uče tamburanje pa preko praznika posjećuju hrvatska sela. Oni znadu, da će ostati svijesni i dobri Hrvati, ako sačuavaju veze s hrvatskim selom i hrvatskim seljakom, koji je gotovo jedini ostao vjeran hrvatskoj riječi i hrvatskoj svijesti. Zato su se rado prihvatili posla, da skupljaju građivo o narodnom životu i običajima po "Osnovi" Ante Radica. Kolo siri izdanja Kulturnog društva, osobito u Becu...

NOVA HRVATSKA LIRIKA

GUSTAV KRKLEC

Rodjen je 1899 u Udbini (Lika), a djetinstvo je proživio u Hrvatskom Zagorju. Plodan pjesnik, pisac drama, književnih kritika i prikaza, te prevodilac s njemačkog i ruskog.

Knjige pjesama: Lirika (Zagreb 1919), Srebrna cesta (Zagreb 1921), Nove pjesme (Beograd 1923), Ljubav ptica (Beograd 1926), Izlet u nebo (Beograd 1928).

MRTVE SESTRICE

Dv'je su mi sestrice umrle.
Već davno; u proljeće kasno.
Plave sestrice dv'je.
(Znam da je mati plakala:
"Smrt mi je uzela sve!")

A ja sam šutio; znao sam,
da ću ih opet sresti
u nekom svijetu novome
na nekoj novoj cesti.

I bit ću, možda, divlji grm
na livadi onog svijeta,
a znam, da će kraj mene cvjetati
dva modra, malena cvijeta.

SREBRNA CESTA

Ja ne znam tko si? čuj me, dobri druže;
kad padne veće ponad tvoga krova,
kroz mrak se javi ćuk i hukne sova,
a oblaci ko jata ptica kruže
nad tornjevima sela i gradova.

izadji u noć...idi...Divlje ruže
opijati će te putem; trn će cvasti;
otvoriti oči lopoci na vodi

izadji...idi...Srebrna plašt će pasti
dalekom cestom kud te srce vodi.

Ti znadeš i sam da svjetove nosiš
u samom sebi, i da na dnu duše
sja jato zvijezda, ponori se ruše,
i ako hoćeš oluji prkosis
olujom koja u tvom bilu huji.

Izadji u noć...Pjevat će slavuji
u crnom grmlju. Zuborit će vratak.
Nad glavom će ti bijela zvijezda sjati.
I ako hoćeš, ti ćeš za trenutak
vidjeti boga sto te cestom prati.

Ne vjeruj noći, čovjeku, ni buri
sto kida greben tvoje volje. Gazi
na putu zmiju, guštera na stazi,
i budi kao putnik sto se žuri
dalekom stepom zelenoj oazi.

Izadji u noć...idi...Divlje ruže
opijati će te putem; trn će cvasti;
otvoriti oči lopoci na vodi.

Izadji, druže...srebrna plašt će pasti
dalekom cestom kud te srce vodi.

ČUDAN SVIJET

Jesensko poslepodne. Vjētar tjera oblake. Kiša cijedi. Čovjek ni sam ne zna što ga više muči, blato, kiša, studen ili ta izmrcvarena nevolja, koja se pretvara u tugu. Tuga i nevolja! Koja razlika? Jer tuga je sama po sebi nevolja. Tuga je protjerala Bogdana u svijet, da traži svoju sreću.

Svojim omjerenim koracima ravnodušno je koracao uz željezničku prugu. Njemu je bilo sada sve svedjedno. Duboko je pustio svoju glavu, kao da na zemlji nešto traži. I zurio naprijed, uvijek naprijed. Na glavu je navukao vreću. Kaputa nije imao. Ispod vreće virilo je mrsavo, bezizrazajno lice. Na vrhu grbavog nosa sakupljaše se kapljice vode, koje su razmjerno padale na zemlju. On to nije primjetio. Isao je svojim ljuljajućim hodom, spustenom glavom, duboko pozabljen i uronjen u svoje misli:

Tada je stigao do granice. Sjeo je na granični kamen. Uzdahnuo je i gledao "preda se". "Tu sam. Idem dok me nitko ne vidi". Od svojih se misli prestrasio. Dignuo je oči i oprezno je gledao. Nikog nije bilo. Ipak mu je pri srcu bilo jako teško. Unatoč svega bilo mu je teško rastati se sa zemljom, gdje se nije mogao posteno ni nasmijati, gdje je bio rob svoje tuge. Teško mu je bilo, kao i onda, kad se morao rastati sa svojom vlastitom zemljom. "Imao sam gazdinstvo i morao sam ga ostaviti. Ne, to više nije bilo za izdržati", mislio je Bogdan. "Porez je bio velik. Morao sam u fabriku. Istjerali su me iz vlastitog gniježda... Hm, sada imam dvadeset i osam godina. Što će mi to? Najljepše vrijeme za živjeti je prošlo", i pljune. "Ne, ja više ne mogu ni u fabriku. Idem, pa neka bude šta bude. Imao sam zemlju. Morao sam ju ostaviti. A sada moram napustiti i Domovinu. Gorki su zalogaji tamo, znam. No doma su još zuckiji".

Bogdan se digao. Teškim koracima koracao je dalje. Uz prugu. Umorno je vukao svoje teške noge, koje su ga mogle u svakoj sekundi iznevjeriti. Hrabrio je sam sebe. "Jos malo nozice pa smo u selu, još malo, samo malo".

Bogdan je sav prokisanut, blatani i izmučen stigao u jedno malo selo, koje leži nedaleko granice. Time je Bogdan stupio u svijet, kojeg nije poznavao, od kojeg nije mnogo ni očekivao, ali u kojem se on nadao, da će započeti novi život.

Prijateljski su ga pozvali u prvu kuću. On ih nije razumio. Sve mu je izgledalo jako neobično. Već u prvom momentu. Stupivši u kuću prepoznao je više ljudi, koji su sličili njemu. Svi su tupo izgledali, nepomično sjedili i gledali u pod. Bogdan ih je pogledao hladnim pogledom i sjeo u jedan slobodni kutić, gdje je od silnog umora ubrzo zaspao. U tijelu je osjećao umor. No duša mu je bila još umornija.

Kad se je probudio osjećao je glad. Sjetio se da ima u djepu potkovu suhog kruha. Slasno je počeo zvakati, a onda je podigao glavu, da vidi što se oko njega zbiva. Bogdan se je preplasio. Jer nije se mogao sjetiti, gdje se to zapravo nalazi. Sve mu je bilo nepoznato i smiješno. Počeo je posmatrati zidove. "Zidovi su prazni, bez parola i bez slika", mislio je Bogdan, koji se opet preplasio svojih misli. Ljudi oko njega izgledaju i slični njemu. I oni su podžerani, blatni, sumnjivi. Neki su uporno posmatrali, kako on zvače suhi kruh. Nitko ga nista nije pitao, a on sam nije imao toliko snaga, da se upusti s nepoznatim ljudima u razgovor. Oni su sutjeli. Na sutnju je Bogdan naviknut. On je uvijek morao sutjeti. Njihova lica sličila su njegovom. Zapalili su svijetlo. Velike, lijepe, nepoznate djevojke dosle su s velikim loncem čaja. Bogdan je i dalje mirno sjedio na svojem mjestu. Zatim je ustao. Osjećao je žedj. "To što su djevojke donjele sigurno je čaj s octom", pomisli Bogdan. On si to drugačije nije mogao predstaviti. U fabrici su bili zamijenili citron s octom. On je onda mislio, da to tako mora biti. Kada se približio čaju, udarila ga sapna ruma. On je dobro poznao taj miris. Mehanicno je uzeo jednu casu. I pio je.

"Dosta sam ga se napio...što sam mogao? ...morao sam piti... nisam mogao izdržati...rum brzo djeluje...tada je bilo sve u redu... dobro...pijan sam bio mnogo put...nisam mogao drugacije...no ubu-
duće neću".

Pogledao je i djevojke. One su se veselo smiješkale. Bogdan je bio zadovoljan. U drugom kutu počeli su govoriti. On je i dalje samo sutio. Sutio i slusao kucanje svoga srca. Uskoro ga opet uhvatila nesigurnost. Nije se mogao snaci. "Danas nas drže dobro, a sutra će nas opet prevariti". U sebi je mislio, da je sve ovo utvara.

Kasno na večer odvezli su ga vlakom u neko drugo mjesto. Bogdan je u vlaku potražio sebi neko mirno mjesto uz prozor. S nikim nije htio razgovarati. Želio je ostati miran, sam sa svojim vlastitim kašom. Tupo je gledao kroz prozor. Primjećivao nije ništa. On je vidio nešto drugo. Svoju rodnu kuću, svoj dom, koji mu je ipak bio drag. "Zašto sam ovdje?" Zatim je Bogdan nabrojio stotinu uzroka zašto je zapravo ostavio svoju Domovinu, dok ga nije netko probudio iz tog dubokog sna. Netko mu prisao s nepoznatim riječima, te mu pružio neki paketić. Bogdan je samo slegnuo ramenima. "Zašto? Tko si ti? Što će ja s ovime?" Zatim je Bogdan iznenada primjetio, da drugi ljudi već raspacuju svoje paketiće. Tada mu je sinulo u glavu: "Dar - nemoguće - zaista dar, poklon!" Htio se zahvaliti, ali nije znao kako ovdje treba nazvati ljude. Drugova tu nema. Tada mora biti gospodin. Ali gospodin je nestao. Malo se zastidio zbog svojeg neznanja. "Što ćemo? Taj prokleti sistem odgajanja", i Bogdan je opet uronio u svoje misli.

Veliki logor. Na tlu leži prostrta slama. I pokrivači. Neki su se odmah bacili na slamu, a potom zaspali. Bogdan se opet povukao u jedan kut. Sjeo je i mirnim pogledom promatrao. Slama, svuda slama. Na slami ljudi, kao prasćeta. Zrak je nabit nekim kiselim mirisom, mirisom prokislih blatnih odjela. Slama, dim, kiseli miris, ljudi. I Bogdan se naglo omotao pokrivačem i zarovao u slamu. Nije htio ništa ni čuti ni vidjeti. Ali spavati nije mogao. Misli su letjele doma, te se opet vraćale u ovu slamu. U sebi je opet nabrajao stotinu uzroka, zašto je baš tako postupio. "Neka bude, kako Bog hoće".

U slijedećim danima više su ga put ispitivali. Zašto je presao, što hoće, što je radio? Svašta. Postavljali su sva moguća pitanja. Na postavljena pitanja Bogdan je odgovarao vrlo mehanički, ali ipak oprezno. Kod posljednjeg ispitivanja pađe mu na um recenica, koju je pročitao prije dvije godine u tvorničkom sekretarijatu na svom kadernom listu: "Nepovjerljiv, sklon malogradjanskom životu, šumnjiv". Hladnoća mu potekla po kicmi. Razljutio se. Bogdan je počeo shvaćati, gdje se nalazi, ali u svojoj glavi još ništa nije znao registrirati. Na svakom se koraku čudio, uzrujavao i bunio. Ali samo u sebi. "Samo ništa ne izdati", mislio je on. "Tko zna tko spionira ovdje. Svi mogu biti neprijatelji". I zaista on si nije mogao predstaviti niti jednog prijatelja od svih onih ljudi, koji su se tamo nalazili. "Nigdje nisam siguran, zidovi i masine imaju oči i uši, svi su neprijatelji". S drugima se upuštao u male razgovore, ali samo o vremenu, o jelu i o neznacajnim stvarima, ali nikada nije politizirao. Ako ne netko zabludio u polje politike, ljudi su se brzo od njega razisli.

Bogdanu su opet preselili na drugo mjesto. Dobio je lijepu sobicu s još nekim covjekom. S njime se zblizio i oni su postali dobri prijatelji.

Nastupili su još hladniji dani. Približavao se Božić. Jedno poslijepodne prijatelj Miho uzme sjekiru i zovne Bogdana: "Ajde da nacijepamo drva, jer drugacije ćemo se smrznuti". Bogdan ga pogledao sumnjivim pogledom. Miho je razumio pogled. "Ne trebaš se bojati. Iz sume si možemo donjeti drva, koliko god hoćemo. Dopušteno nam je". Bogdan je sa strahom koracao za Mihom, koji je veselo fuckao. Bogdan nije mogao vjerovati, da je cijepanje drva

ovdje dozvoljeno. On ništa nije mogao vjerovati. U Domovini je sumu oduzela država. Iskrciti jedno drvo mozes samo s drzavnom dozvolom.

Kada su naložili vatru u peći, Bogdan ni tada nije shvaćao stvarnosti. Opet nije mogao spavati. U svojoj Domovini nije mogao dobiti dozvole, da si u sumi načijepa drva, iako je imao "svoj" lug. Svaka nova misao, sve ono što je bilo suprotno starom, Bogdana je neizmjereno uzrujavalo. Opet se pitao: "Gdje sam? Mjesto octa u čaj se nalije rum i citron! Jeftino mozes kupiti juznog voća. Mozes napiliti drva koliko god hoćes. Jucer sam čak vidio kako su u susjedstvu zaklali svinju. Neće in nitko javiti organima drzavne vlasti?" Ovakve ili slične misli morale su ga do rane zore. Svakog dana Bogdan se susreo s necim novim, s necim neobicnim. Jezik mu se ipak još nije odvezao. Pomalo je počeo vjerovati da tu vlada nekakav drugačiji duh. Mišići lica ostali su tvrdi, ali on se je ipak naučio zahvaljivati i biti udvoran. U njemu se ucvrstila misao da ima i dobrih ljudi. Narocito ga je iznenadila nedelja. Bezgranično ga je iznenadilo kad je vidio omladinu, stare i odrasle, djevojke, babe i mlade žene u svojim svećanim odjelima u crkvi. Kod kuće je rijetko kada isao u crkvu. Nekoliko put u godini. U crkvi je uvijek samo šutio. Bojao se svojih misli.

Jednog dana je zaselio da razgleda nedaleki gradić. Želio je vidjeti varos novog svijeta. Već blizu grada primjećivao je veliki promet. Srce mu je glasnije tuklo. Auto za autom. On je začudjeno gledao, posmatrao. Hvatila ga mucna misao: "Zašto kod nas ne može biti tako?" Čudio se čistoći grada. Čudio se mirnim i udvornim ljudima. Na tržistu je mislio što bi tu njegova majka mogla sve kupiti. Brezuljci narandja, maslina, banana i drugih slatkisa, kakve on u svojem životu nije vidio. Netko mu je u djep utaknuo nekoliko narandja. R do je primio i uctljivo se zahvalio. Novaca nije imao. Veselo je krenuo kući. Na polovici puta sjeo je na obalu potočica. Nestrpljivo je zagrizao u narandju. Ruka mu je drhtala. Pokusao se je sjetiti kada je tako što jeo. Nije se mogao sjetiti. Možda nije nikada jeo. U logoru je mnogo pričao Mihi. Miho se čudio, kad je vidio, da se Bogdanu konačno odvezao jezik. On je najednom osjećao potrebu da mnogo govori. Bio je zadovoljan. Miho je veselo slusao i zadovoljno gledao svoga prijatelja. Opet nije mogao spavati. Jer kovao je sjajne planove. "Pokusat ću negdje naći posao i stedi ti novac, kupiti domić... da... da, vrijeme je tu... kako bi lijepo bilo ako bi se onda oženio... imao bih gnjijeздо... dom". Neograničena radost brujila je u njemu. Osjećao je, da i on, tužnjak, može biti sretan.

Ovako je prolazilo vrijeme. Iz dana u dan. Novosti ga više nisu iznenađivale. Umirio se i privikao novim okolnostima. Namjerno je izučavao nove stvari. Gibnulo se njegovo mracno lice i mnogo puta sjalo, sjalo do radosti. Osjećao se zadovoljan i donekle sretan. Još nije znao stvarati zaključke o ovom svijetu. U njemu je sve sazrijevalo. Mnogo puta su mu kazali: "Glupan". On se nikada nije uvrijedio. "Tome nisam ja kriv", odgovarao je mirnim glasom.

Nakon pola godine svitalo je u njegovoj glavi. Počeo je uredjivati svoje misli i pronašao jednostavna rješenja na mnoga pitanja.

Došao je do zaključka: "Ovo je čudan svijet".

Nikola Benčić

KIŠA U GRADU

Zlatni i žuti obruči zadnjega sunca
 sputase oblake teske
 nad gradom;
 i prenuše se oblaci teški,
 prolomiše modra dna,
 a sada:
 kiša...kiša...kiša...
 citavo veće pada.
 U limenom zljebu žubori
 ko potocić modri u gori,
 po sivom asfaltu teče
 u mrtvo, teško teško veće,
 teče...teče...teče...

I biju i miju kapi prozore moje;
 a ja sam sam u sobi,
 u tužnoj sobi, ko u sudnici...
 I biju i miju kapi prozore moje,
 a ja sam sam u sobi
 sa zutim suncokretom;
 al nigdje nema ni jednog zlatnog sunca,
 da mu poklonim sebe
 i teske, umorne boje tužnoga cvijeta.

Pada...pada...pada...
 žalosna kiša i teče
 citavo božje veće.
 Čute oblaci tmasti,
 i moja soba čuti;
 i nikoga, nikoga nema,
 da mu poklonim žuti
 suncokret svoje strasti.

Gustav Krklec

ZAPALIO SE GRIJEH

Zapalio se grijeh,
 Progovorila je tuga,
 Zagrmio je bijes,
 I covjek je počeo davati sebe
 Dobrim ljudima
 I zaspalim uspomenama.
 Neki su se ljudi zbunili
 Pojavom bistrih gledanja.

DOBRO VEČE, TUGA!

Kako smo se dogovorili, tako je i bilo. Moj prijatelj Mirko Lunić, student umjetnosti, dolazio je k meni svake subote točno u 7 sati na večer. Ja sam svaki put pripremio ruski čaj, koji smo potom s užitkom pili. Dok bih ja pripremao čaj, Mirko bi prekapao po mojim knjigama. Svake bi mi subote postavio isto pitanje:

- Da li si kupio koju novu knjigu? Ja sam mu najčešće odgovarao:

- Ne, nisam.

Unatoč tome što sam mu ja skoro uvijek dao isti odgovor, Mirko bi pažljivo citao - možda već po dvadeseti put - naslove pojedinih knjiga, godine i mjesta izdanja te autore. Sadržaj tih knjiga nije ga uopće zanimao. Kako nisam imao ormarića za knjige, to su mojem dobrom prijatelju sve moje knjige brzo padale u oči, jer su bile porazbacane po stolu, krevetu, stolicama i podu. On je naime bio strastveni sakupljač starih knjiga, starog novca, maraka i svih mogućih predmeta iz prošlih stoljeća.

Kad je čaj bio gotov, želio sam da prije odlaska u našu staru kavanu, u koju dolaze razne nesretne i tamne egzistencije, sjednem, i tako malo razgovaramo. Ja sam sjeo na stolicu i pomalo pijuckao. Medjutim, on nije htio sjesti. On je stojeći pio svoj čaj i tako dalje gledao u moje knjige, ne bi li možda u toj hrpi "znanja" pronasao nešto nova. "Valjda je tako naučen", mislio sam ja. Jer on kod mene zapravo nije nikad sjedio. Uvijek je buljio samo u knjige, a onda smo kao čucki trčali u kavanu. Ovaj mi je put ipak uspjelo, i ja sam ga konačno nagovorio, da sjedne. No interesantno: nije htio sjesti na stolicu, nego je radije sjeo na krevet. Odmah sam znao, zašto je sjeo na krevet, a ne na stolicu. On naime nije bio naučen na stolicu. U njegovoj sobi bez prozora i sunca nije bila nijedna stolica rasploziva za sjedenje, pa je moj prijatelj uvijek sjedio samo na svojem prljavom krevetu. Nasred njegove male sobice stajala je doduse jedna stolica, ali na njoj je ležala neka kistra napunjena starij novcem.

Ja sam natjecio svakome po još jednu salicu čaja s rumom i konačno smo počeli razgovarati.

- Vani pada kisa, reče Mirko.

- Znam, neka pada. I u našim glavama takodjer pada kiša, odgovorio sam tiho i tužno.

- Što ćemo zapravo danas raditi? Tu kod tebe ne možemo ostati cijelu večer i piti taj tvoj čaj.

- Ja ne znam, što da radimo. U kavanu mi se ne da, bio je moj odgovor.

- Ni meni se ne da u kavanu. Dosta mi je te kavane.

- I meni je dosta te kavane.

- A što da činimo? Nešto moramo poduzeti, danas je naime subota, reče zivlje Mirko.

- Najbolje ništa. Sjedimo i promatrajmo kako prolazi vrijeme.

- Ti si uzasan. Gnjavis me.

- Sve je uzasno. Treba da trpimo, odgovorih opet mirno i tiho Mirku.

- Za koga da trpimo?

Ovdje sam stao. Nisam mu znao odgovoriti na ovo pitanje, jer ja sam ovo pitanje postavio već stotinu puta i nikada nisam došao do prihvatljiva odgovora. "Za koga trpjeti, za ljude?" I ja sam prijatelja Mirka nijemo gledao. I on je gledao mene. Ta šutnja i to međusobno promatranje trajalo je nekih pet minuta i Mirku je to postalo blesavo pa on počeo:

- Oni danas žive bolje od nas.

- Tko oni?

- Oni, koji vladaju.

- Da, ako drugi dobro žive, mi istovremeno ne možemo tako

dobro živjeti. Ali mi ipak možemo upoznatij život sa svih strana. I budimo sretni, što nam je dana mogućnost, da postanemo zreli ljudi, a ne neki naivni eksponenti bilo kakovih diktatura.

- Ako drugi žive, mi ne možemo živjeti! Slazem se. No, kuda ti nas ubrajaš?

-- Nas su ponizili, pogazili, i smijali i mi se ne možemo ubrajati niti na stranu komunizma niti na stranu kapitalizma.

- A kamo onda? Za nas kazu, da smo reakcioneri

- Neka kazu, i mi ćemo jednog dana postati jaki i nosioci svjetske historije.

- Ti si pokvaren. Ja se tome nisam od tebe nadao. Ja ti kažem, da su svi oni, koji vladaju, bez razlike na ideologiju i svjetske poglede, da su svi oni isti, svi su oni gulikoze, egoisti i neprijatelji čovjeka. Mene su zatvorali. U zatvoru su me tukli, gazili, a zašto? Zato, jer sam napustio komunističku partiju i htio živjeti mirno i samo za sebe.

- Tko te mlatio?, pitah radoznalo Mirka.

- Eksponenti komunizma. Policajci.

Tu smo stali. Ja sam sutio. Natocio sam obojici čaj i dalje smo u tišini pijuckali. Želio sam zapravo, da započnemo neku drugu, interesantniju temu. No ja nisam znao, o čemu bi mi još mogli razgovarati. Mirko je na sreću brzo dao inicijativu za daljnji "rad".

- Dosta je tog čaja. Znaš što? Idemo sada do mene. Ja ću ti pokazati svoju mačkicu, koju sam kupio prije par dana. Vidjet ćeš, kako je to slatko stvorenje. Moji se sustanari s njome rado igraju. Idemo odmah. Slavko je već vidio macku. Samo se on s njome ne zna igrati.

- Idemo, odgovorih prvi put živahno.

Na putu do njegova stana većinom smo šutjeli. Padala je kiša, i bili smo pomalo nervozni. Tako nervozni, nismo vikali, svadjali se i histerično mahali rukama, nego smo nijemo šutjeli i u nešto gledali. Tu i tamo smo se u tim čudnim momentima čak i u oči gledali.

Kad sam stupio u meni već dobro poznatu Mirkovu sobu, odmah sam na krevetu, to jest na staroj i uprljanoj deki, opazio malo mace, koje kao da se radovalo, da se njegov gospodar opet vratio svojoj kući. Pokraj macke ležao je kupić djubreta. To su bile njene izmetine. Po tim je izmetinama u cijeloj sobi smrdjelo.

- Pričekaj M. Ja ću se odmah vratiti. Idem pogledati, da li nešto treba moja gazdarica.

-- Ali, molim te, očisti najprije ovu deku od tih izmetina, jer tu užasno smrdi.

- Strpi se. Odmah sam tu.

Ja sam se strpio i čekao. Mačkica me gledala. Valjda je htjela, da se s njom igram. No ja sam se od nje micao što dalje.

Posmatrajući njegovu sobu, natrpanu s preko hiljadu raznih nevrijednih i vrijednih knjiga, časopisa, slika, poprsja, portreta, narocito mi je par u oči razapeti Krist, koji je nasred uske sobe ležao na nekim vratim uobličien glinom tek u praiško-nškcm obliku, a što je predstavljalo najnoviji Mirkov pokusaj. Inace je cijela soba bila upotpunem neredu. Sve, što se u njoj nalazilo, bilo je pokrito prasinom. U sobi je bilo hladno. Moje su oči prolazile zidovima, gdje su visjele razne slike. Jedna je slika prikazivala Smrt. I ona je visjela iznad njegova kreveta. Dugo sam gledao u tu mističnu i dirljivu sliku. Evo sadržaja: Soba. Tamna pozadina. Po zidovima slike svetaca, mučenika. Dva prozora. Svećenik i jedan ministrant pred krevetom, na kojem je ležao čovjek. Čovjek koji je upravo umro. Oko kreveta nekoliko žena kleceći placu i gledaju u nebo. Tuzni osjećaj. Osjećaj prolaznosti.

Promatrao sam dalje stare žurnale i novce. Mirko je naime radije gladovao, nego da bi ostavio ovaj posao kupovanja starih

knjiga i predmeta. Na jednom kupu knjiga ležao je komad suhog kruha, kojeg je on kasnije u stanju gladi nambčio u toploj vodi i s užitkom pojeo svaku mrvicu. Znao sam, da je on tako često prakticirao. Posteljina njegova sastojala se iz dva stara, prljava i poderana madraca i dvije prljave i smrdljive deke, koje su možda bile starije nego on ili ja. Mirko se po noći pokrivač odjećom, u kojoj je isao u školu, na ples i sa mnom u kazaliste.

Nakon petnaest minuta Mirko se napokon vratio natrag u svoju sobu, da odstrani djubre s kreveta. No umjesto, da se odmah prihvati čišćenja, on počeo s drugom temom:

- Je si li pogledao moje knjige? Imam dobrih stvari, zar ne?

- Jesam. Da, imaš i dobrih stvari.

- Vidiš, ovo je moja mačkica. Je si se igrao s njom? Tada Mirko uze mačku u svoje ruke i počeo se s njom ludo igrati. Pokušavao ju je baciti i na moja prsa, no ja sam se toga oprezno branio, držeći se što dalje od njega i njegove mačkice. Izgledalo je kao da je Mirko na djubre potpuno zaboravio, iako je u sobi strašno zaudaralo.

- Ti si zaboravio na djubre, koje leži tu na krevetu i kojeg ćeš se brzo dotaći igrajući se mačkom.

- Oprosti. Odmah ću sve očistiti.

I zaista, dogodilo se čudo. Mirko je ispod kreveta potegnulo neku zeljeznu šipku i komad pleha, te time u jednoj minuti odstranio drek s deke, s kojom se on svake noći pokrivač.

- Znaš, to se često dogodi. Ali ništa zato. Ja to sve odmah očistim.

- No, reci mi, što zapravo jede tvoja mačkica i gdje ona spava?

- Za nju svako jutro kupujem pola litre mlijeka, a spava zajedno sa mnom pod istom dekom.

Pomalo sam se čudio. No brzo sam se presatao čuditi, pa sam opet izgledao ozbiljan i "dubok".

- Zašto joj ne pripravljaš američko mlijeko, kojeg, kako vidim, imaš dosta?

- Znaš, ona neće jesti američko mlijeko. To mlijeko jedem ja, tiho i tužno odgovori Mirko. Uostalom, ona je i sada gladna. Danas je malo jela.

Mirko je poslije ovih riječi otkopčao svoju torbu i iz nje uzeo jedan sendvič, kojeg je ponudio mačetu.

- Ovaj sendvič dobio sam danas od gospodnje, kod koje sam popravljao stare stolice. Eto, tako ti kod mene ide. Što možeš? Tako mora biti.

- I umjesto da ti pojedеш taj sendvič, daješ ga tom ludom stvorenju, koje ti tu stvara nered i djubri krevet.

Ja sam postao ljut. Htio sam vikati na Mirka, jer bio sam gladan.

- Kod mene je tako. Najprije ona, onda ja. Iz Indije ću nabaviti jednoga malog majmuna. Tamo se to može lako nabaviti.

Ove riječi su me ponukale, da se smijem. I ja sam se smijao.

Napolju je curilo.

Mi smo opet zasutjeli.

On se je igrao mačkom, a ja nisam znao što da činim.

Ponovno sam počeo promatrati njegove slike.

Nakon nekog vremena Mirko pita:

- Gledaš slike? Kako ti se svidjaju?

- Svidjaju mi se, bio je moj odgovor.

- Koja ti se najviše svidja?

- Ova, koja visi iznad tvog kreveta i koja prikazuje Smrt.

Ti si možda prijatelj smrti?

- Možda? Možda sam ja prijatelj smrti.

Zatim smo se značajno gledali u oči, dugo i ozbiljno.

U Mislima sam trazio rečenicu, kojom da prekinem tu patničku šutnju. I sjetio sam se kiše:

- Vani još uvijek pada kiša?
 - Da, još uvijek. Čuje se škropljenje. Budi još tu neko vrijeme!
 - Dobro, još malo.

Mirko me ispratio do ulice. Na putu nismo izgovorili niti jedne riječi. Pred kućnim vratima sutke smo stajali par minuta i gledali svaki u svom pravcu. Konačno smo se pogledali. Ti su pogledi značili, da se moramo rasti. Spontano smo pružili jedan drugome ruku i snažnim stiskom, ali bez riječi, zaželjeli jedan drugome sve dobro.

- U subotu kod mene. Zbogom.
 - U subotu kod tebe. Zbogom.

š.

ZAUURLAJ!

Zgnječena teretom vremena Čovjek diše neuravnoteženo. Mračni se bistrina pogleda. Čovjek je rascjepan na bezbroj komada. Sjekirom cijepa Duznost, Želja, Otpor. Uzdisaji duše slike brzim promjenama neba. Čovjek gori u horizontu svojeg svijeta.

Radjaju se kilometri zaborava. Očajnički prijete 10 000 stranica bijelog neispisanog papira. Ali kako da se povratim u strmoglave kilometre, koji samo gnusnu smrt prijete? A Misao se boji svojeg djelovanja, kad se svijetu pokaze u crnim slovima.

Radjaju se kilometri zaborava, a papir, pero, moja ruka i ja čekamo početak, za kojeg ne znamo, hoće li ikada započeti.

Zagrijani kotao prijete eksploziju. Bića okolo kotla bezglavo drhću. Komentari grmljavine na Istoku, Zapadu, Sjeveru i Jugu loze vatru, koja kuha eksplozivni kotao. Život će zaglaviti u nekoliko sekunda.

Čovjek zatvara oči, da bi zaustavio suze. Kanali prošlosti puni su cemera. Suze siromašnog Čovjeka ipak padaju u malenoj samostanskoj sobici. Lice se njegovo pretvorilo u izraz bola, što je vječni dukumenat njegove duše.

Zauraj, kada su nebesa poklala tvoje ruže.
 Zauraj tiranu čovjeka bogu i vragu,
 Pjesmu Revolucije,
 Pjesmu uništenja.
 Zauraj da se zemlja potrese,
 Jer ti je ukrata harmonija,
 Jer te je pogazio tiran.
 Zauraj!

s.š.

DARWINOV ŽIVOT I NJEGOVO ŽIVOTNO DJELO

Dvostruku obljetnicu slave ove godine poštovaoci Karla Darwina: 12. veljače prošlo je 150 godina, da se je Darwin rodio, a 24. studenog je upravo sto godina, da je izašlo njegovo glavno djelo: O poštanku vrsta (Entstehung der Arten). Prema tome bavit će se ovaj članak u prvom dijelu sa životom i karakterom Darwina, dok će se drugi dio baviti s njegovim djelom i znanstvenim utjecajem.

I.

U razvitku čovječje osobe dva faktora igraju važnu ulogu: baštinjena svojstva i sredina, u kojoj dotična osoba živi. Ova dva faktora određuju - takoreći kao sirovina - mogućnosti, granice, među kojima doduse ostaje čovjeku još dosta slobode, da - kako kaže izreka - on sam kuje svoj život i svoju sreću.

1. Kasnije djelo Karla Darwina očito pokazuje baštinjena svojstva od njegova djeda, liječnika i prirodoznanca dra. Erazma Darwina, koji je jedan od preteča evolucionističke ideje, a koju on u svome glavnom djelu "Zoonomia ili zakoni organskog života" (prvi svezak izdan 1794., drugi 1796.) opisuje na slijedeći način: "Ako u našem duhu prišpodobimo tjelesni sastav sviju toplokrynih životinja, četveronožnih isto tako kao i ptica...a i samoga čovjeka, od miša i sismiša počevši pa do slona...doći ćemo do uvjerenja, da svi moraju potjecati iz iste niti" (Faser). Uostalom već ovaj Darwinov djed bio je odusevljeni pristasa francuskih revolucionarnih ideja, a u svojoj obitelji širio je duh liberalizma, odbio kršćanstvo i svaku religiju, koja se osniva na objavi, no ipak je naglasavao uvijek, da vjeruje u Boga.

2. Moderna psihologija naglašuje - mnogo puta i pretjerano - ulogu, koju igra otac u razvitku ličnosti djeteta, prije svega u razvitku njegova religioznog života. Nažalost odnosaj Darwina prema njegovu ocu, liječniku Robertu Darwinu, nije bio sretan. Otac je bio despotske naravi, koji je - da spomenemo samo jedno - svaki dan prije ručka dva sata dugo govorio i razlagao svojoj obitelji razne poslove i pri tom nije trpio, da se njegov govor ma i jednim prigovornom prekine. Darwin, koji je već kao dijete od šest godina izgubio majku, podnosio je veoma teško ocev despotizam. A otac opet nije bio zadovoljan s nepretkom sina u školama. Jedamput predbacuje Karlu, da njega zanima samo lov, psi i posebno lovljenje stakora. Oca je k tome strah, da će sin osramotiti njegovu obitelj.

U jednome pogledu je ovaj preostar odgoj oca imao dobar utjecaj na mladoga Karla Darwina. Karlo je naime bio veoma dobar prema djeci i njegovi su učenici kasnije s ponosom govorili o uzornom obiteljskom životu svoga učitelja. No religiozni odgoj svoje djece Karlo je potpuno zaboravio, iako je u svojoj mladosti ucio bogoslovlju. O Bogu nije govorio nikada u svojoj obitelji, iako se nikada nije izjavio za ateista. Svoju ženu, koju je jako ljubio, nije pratio nikada u crkvu, kamo je ona isla svake nedjelje.

Mozemo kao sigurno smatrati, da gubljenje religioznog života kod Darwina počinje u nesretnom odnosaju prema njegovu ocu. U modernoj sociologiji religije smatra se kao fakat, da su ocev i Božji autoritet usko skupa povezani. Čini se, kao da bi citav život Darwinov, uključivši i njegov znanstveni rad, bio stalan bijeg ispred Božjega (a ujedno i očeva) autoriteta.

3. Još jedan društveni faktor je imao velik utjecaj na život mladoga Darwina. Njegova obitelj je u gospodarskom pogledu živjela zaista dobro. Otac je kao ugledan liječnik imao visoke dohotke. Karlo je mogao racunati s lijepom bastinom. A i racunao je. Zato kao visokoskolarac na medicinskom fakultetu sveučilišta u Edinburgu zanemaruje svoje nauke, živi bohemski bez brige. To ponovno izazivlje ocevu ljutinu, i on zahtijeva od sina, da prekine medicinske studije i da se izобрази za anglikanskoga svećenika. Karlo kratko premislljava, zatim prima savjet oca. Polazi na studij bogoslovlje u Cambridge.

Ne cvdje nastavlja s bohemskim životom. Bogoslovske studije ga malo zanimaju. On kasnije smatra godine provedene u Cambridgeu (od 1828. do 1931.) kao izgubljeno vrijeme. Ipak upravo boravak u Cambridgeu omogućio je, da je Karlo u svom kasnijem životu mogao ostvariti zamisao djela. U Cambridgeu se naime Darwin upozna s profesorom botanike Henslowom, koji je vidio zanimanje mladoga čovjeka za prirodnoznanstvo i zato ga preporučio za prirodnoznanstvenoga pratioca na brod Beagle, koji ide u prosincu 1831. na petgodisnji istraživalački put oko Juzne Amerike, otoka Chomosa i Galaposa te Novoga Zeelanda, Australije Juzne Afrike.

4. Putovanje na brodu Beagle pruža Darwinu mogućnost za skupljanje znamenitih prirodnoznanstvenih podataka i otvara mu široko vrata k prirodnoznanstvenom istraživanju. Na putu sakupljeni materijal tako je ogroman, da je za njegovu obradbu potrebno citav niz godina. Darwinova materijalna nezavisnost (kad se 1839. vjenčao sa svojom sestričnom Emom Wedgwood i kad je od oca dobio stan i sve, što je za uređeni obiteljski život potrebno) omogućila je ovaj znanstveni rad.

Ali Darwin se ne zadovolji sa samom nalitičkom obradom svoga materijala. On želi dobiti sintetički pregled. U njem se javlja duh djeda Erazma Darwina, duh, koji hlepi za teorijom, za sistemom. I tako postane djedova misao evolucije radna hipoteza za Darwina kad sistemiziranja njegova opsirnog materijala. K tome Darwin po svome povratku cita već više puta izdanu knjigu Malthusa s onom sugestivnom idejom, da se čovječanstvo razvija geometrickom progresijom (2,4,8,16,32...), dok se gospodarstveni razvitak, produkcija ziveznih namirnica zbiva samo u mjeri aritmetičke progresije (2,4,6,8,10...). Na temelju ovoga povrsnog zapazanja postavlja Darwin nacelo "životne borbe" (struggle of life).²⁾

Ne ovaj sistematski rad Darwina napreduje veoma polako. Darwin se boji, da bi znanstveni svijet mogao odbiti njegovu ideju o evoluciji. Zato najprije počne publicirati svoja analitička djela (1842. "O koralnim otocima"; 1844. "O vulkanskim otocima"; 1846. "O općoj geologiji Juzne Amerike"). Ne istovremeno je isprva u kratkoj skici izradio svoju spomenutu teoriju 1842. Tu skicu od 35 olovkom napisanih stranica proširi god. 1844. na 235 stranica. Ova druga skica bit će temelj za glavno djelo Darwinovo, koje on izdaje istom god. 1859.

Ovu drugu skicu pokaza Darwin u svojem prijateljskom krugu. Već cvdje ga iznenadi ostro protivljenje. Profesor paleontologije i botanike Hugh Falconer reče Darwinu ovo: "Vi ćete s ovim djelom napraviti toliko zlo, da to neće moći ispraviti ni deset dobrih prirodoznalača".³⁾

God. 1844. anonimno izlazi knjiga "Vestiges of the Natural History of Creation", koja zastupa ideju evolucije na duboko religioznom temelju. Knjiga izazove ogromno zanimanje kod šire publike i tako ona pripravlja put zamisao evolucije. Ali znanstveni svijet je uvijek najostrije odbije. Glasoviti geolog u Cambridgeu, Sedgwick piše u "Edinburg Review" (broj za srpanj 1845.) pozivajući se, da piše u ime svijeta stručnjaka Engleske: "U ovoj knjizi sve je plitko i površno; sve je iz druge ruke... U njoj se na cudan način mijesja istina i ludost".⁴⁾

Ovakve osude još jače zastrašile Darwina, da stupi pred javnost sa svojom teorijom. Istodobno boji se, da bi mogao tko preteći njegovu genijalnu misao. A njegova duša zudi za znanstvenim priznanjem. Vrativši se s puta oko zemlje od koraka do koraka sve više gubi svoju vjeru. A time gubi njegov život dublji smisao i sadržaj. Možda odatle izvire unutrašnji nemir Darwinov i njegova stalna bolest, o kojoj on sam piše: "Ne predje ni 24 sata, a da se ne bi osjećao kroz nekoliko sata bolestan i u to sam vrijeme nesposoban za svaki rad".⁵⁾ Ta bolest se drukcije ne može protumaciti, jer Darwin je od mladosti volio sport i bi je krepka tijela, Robert Clark piše: "Bolest Darwinova ima svoj korijen sigurno u napuštanju religioznih potreba. Sav njegov život zapravo je velik pokušaj... izbjeci crkvu, izbjeci Boga. Ovo osvjetljuje mnogosta, što se inače ne slaze s njegovim životom i karakterom".⁶⁾ Sigurno Darwin nije namjeravao, da se njegova teorija

upotrebi u protuvjerske svrhe. On sam je osudio takove pokušaje njegovih sljedbenika. Ipak, ako globalno promatramo znanstveni rad Darwinov, možemo se pitati, nije li igrao veliku ulogu kod sastavljanja njegova djela -- doduse dubokoj podsvijesti -- bijeg od Boga, bijeg od religije. Mnoga promatranja i istraživanja Darwinova su k tome još i takove naravi, da bi nakon njih jedan u bogosloviju dobro upućen učenjak (a Darwin je učio teologiju) morao postati cvršci u vjeri. Spomenimo samo izvršno djelo Darwinovo o oplodivanju orhideja. Tu se od sunca svijetlije pokazuje finalitet. Da bi tako komplicirani aparat postao samo slučajno, bez plana jednoga višeg Razuma, samo na temelju borbe za život, veoma je nevjerojatno. Rodjakinja Darwinova, Elisabetha Wedgwood po citanju ovog djela o oplodivanju orhideja rece svome ujaku (Onkel): "Sada ste sami pobili (widerlegen) vašu knjigu, jer mene nikada ne možete osvjedociti, da bi sve ovo bilo postalo samo selekcijom".⁷⁾ Da je Darwin sam hotimice izbjegao argumente, koji govore za vjeru u Stvoritelja, to pokazuje njegov razgovor na smrtnoj postelji s knezom Argyleom, koji je upozorio Darwina, koliko dokaza za naravnu teologiju bi se moglo naći u njegovim znanstvenim istraživanjima i djelima. Kasnije piše knez Argyle: "Nikad neću zaboraviti odgovor Darwinov. Pogledao me je dubokim očima i rekao: 'Ta me misao mnogo puta napadne elementarnom silom', - a zatim još polako masući glavom, - 'ali onda opet otide'.⁸⁾

(Drugi dio slijedi).

Bilješke

- 1) Walter von Wyss: Darwin. Zürich, Stuttgart 1958. Str.283.
Adolf Hass, Darwin. Stimmen der Zeit, August 1959. Str.358.
- 2) André Cresson: Darwin, sa vie, son oeuvre...Paris, 1956. Str.37.
The structure and distribution of coral reefs. 1842.
Geological observations on the volcanic islands visited during the voyage, 1844.
Geological observations on South America.1846.
- 3) Wyss, i.m.125.
- 4) Robert E.D.Clark k: Darwin und die Folgen. Wien,München,1954.Str.59.
- 5) Cresson, g.n.6.1.
- 6) Clark
- 7) Wyss
- 8) Clark

EVROPSKA ZAJEDNICA ZA SLOBODNU TRGOVINU CILJ ILI ETAPA INTEGRACIJE

Moderni oblik gospodarstva zašniva se na diobi rada. Serijska produkcija omogućuje raspodjelu troškova za proizvodnju većih količina. Brzi razvitak tehnike omogućuje sve bolju racionalizaciju produkcije. Osiguranje prodaje robe je prema tome glavna briga gospodarstva. Zato je upravo za male države sudjelovanje na internacionalnoj razmjeni robe preduslov za bolju izgradnju i iskoriscavanje kapaciteta njihove produkcije. Austrija je poslije drugoga svjetskog rata dobro shvatala taj zahtjev. Zadaće, koje je postavljao taj zahtjev, rjesavale su se na taj nacin, da se je najprije trazio kontakt sa svjetskim trzistem u formi bilateralnih, a kasnije na bazi multilateralnih ugovora. Od robe, koja se danas proizvodi u Austriji, tri trećine izvozi se u inozemstvo, dok se otprilike ista količina robe uvozi iz inozemstva u Austriju. Time je veza s inostrenim trzistem dostigla visoki stupanj trgovinskog razvoja. U godini 1958. bilo je izvezeno robe u vrijednosti od 25, 06 milijarda silinga, a otprilike 27, 88 milijarda silinga uvezeno. (Pasiva trgovačke bilance izjednačena je prije svega pomoću visokoga stranog prometa). Daljnje održavanje ovoga vanjsko-trgovačkog volumena jedna je od važnih zadataka gospodarske politike: izvoz omogućuje održavanje visokog stupnja zaposlenosti te istovremeno dobavlja potrebna novčana sredstva za uvoz sirovina i investiciona i potrosacka dobra. Prosmatra li se aktivnost austrijske vanjsko-trgovačke politike sa tog stajalista, tada se razumije njezina važnost i potreba.

U zadnjim godinama planirano je stvaranje jednoga zajedničkoga evropskog tržišta u teoriji i praksi. Kako je poznato, planiraju OEEC zemlje, da međusobna ograničenja u trgovini polako napuste. Konacni cilj je prilično jasan: zajedničko tržište, u koje će nesmetano uslijediti izmjena dobara i kapitala, te u kojem će se također skladno razvijati i druga područja gospodarstva (narocito socijalna i finansijska politika). Ali postići taj cilj nije tako lako.

Francuska, Savezna republika Njemačka, Italija i Benelux države zaključile su, da u gospodarskom pogledu zajednički nastupe. Ugovor je već na snazi, a obuhvaća područje takozvane EWG (Evropske gospodarske zajednice) Asocijacija ostalih 11 OEEC država k ovom velikom tržištu, kako je to bilo namjeravano, nije posla za rukom. Glavni razlog nesuglasica leži u diferencijama između Francuske i Engleske zbog britanskog sistema prema Commonwealth zemljama. Tu se radi o olakšicama za članice britanskog Commonwealtha, koje se međusobno osiguravaju (na pr. Velika Britanija i Nova Zelandija). Velika Britanija ne želi se odreći prednosti svojega dosadašnjega gospodarskog sistema, pa ona prema tome vidi mogućnost asocijacije samo u nekoj zoni slobodne trgovine. Takav oblik ugovora dozvolio bi V. Britaniji, da svoj sistem i nadalje zadrži, te bi države-česnice silio samo na zajednički postupak unutar zajedničkog tržišta. Prema trećim zemljama smjela bi se i dalje voditi suverena vanjsko-trgovačka politika. To praktički znači, da bi jedna država-članica smjela prema trećima za neku robu podići višu carinu, a neka druga država-članica nižu carinu. Iz toga slijedi velika opasnost, da bi se na pr. neka roba mogla uvoziti uz niske carine na područje zajedničkog tržišta. Nakon što bi se unutar zajedničkog tržišta ukinule carine, mogla bi se ista roba bez da je na nju uplacena carina dalje prodavati u one države-članice, koje prema trećima traže više carine. Nedostatak takvog sistema je prema tome vidljiv. Primjer: poznato je, da secer možemo proizvoditi od secerne repe i od secerne trške. Produkt je kvalitetno isti. Na značajnu razliku ukazuju samo troškovi proizvodnje. Produkcija secera od secerne trške je naime mnogo jeftinija. Kubanski secer košta otprilike polovinu austrijske cijene, te bi prema tome slobodni uvoz bez sumnje prouzročio loše posljedice, naime; vlastita produkcija secera od secerne repe bila bi na taj način potucena. Zato mora Austrija kontrolirati uvoz secera. Posljedice liberalizacije secera možemo si lako predociti upravo mi Gradiscani. Austrija mora i dalje zadržati carine secera prema prekomorskim zemljama. To bi bilo u jednoj slobodnoj trgovačkoj zoni prema trećim zemljama bez daljnjega moguće. Ali postavlja se pitanje, što bi se dogodilo, ako jedna članica-država uvoz secera totalno liberalizira recimo Portugal. Kubanski bi se secer mogao na taj način uvoziti u Portugal slobodno, čime bi se on već nalazio u zoni zajedničkog tržišta. Kod daljne prodaje tog secera u Austriji na njega se ne bi mogla podići carina, jer roba dolazi iz države-članice. (Da bi stvar bila još gorja, roba bi mogla uslijediti također i preko neke treće zemlje). Iz navedenoga vidimo nedostatke tog sistema. Primjer je vrlo jednostavan, no on u principu pokazuje sve poteškoće takvog sistema.

U stvarnosti su intencije pojedinih zemalja mnogo različite, kako u pogledu robnog kataloga tako i u pogledu carina. Kako bi se izišlo iz te dileme bio je projektiran Ursprungzeugnissystem. Kod određene robe bila bi po tome unutrašnja trgovina oslobođena carine, no moralo bi se dokazati, da je dotična roba producirana u zemlji-članici (da ona ne potječe iz koje treće zemlje). Slaba praktičnost toga sistema i poteškoće za djelotvornu kontrolu, govore nam o problemima, koje nije moguće riješiti. Zato niti o tome nije bilo moguće postići bilo kakvog jedinstva. Protiv takvoga sistema narocito se Francuska opirala, što je konacno i dovelo do prekida o slobodnoj trgovačkoj zoni. Sigurno je, da su kod toga veliku ulogu igrale političke diferencije između Francuske i Velike Britanije.

Kola su skrenula izvan kolotečine. Dok su u ugovoru o Evropskoj gospodarskoj zajednici (EWG) njene međusobne carinske olakšice stupile na snagu, ostalih 11 država stoji po strani. Na taj način

one podliježu diskriminaciji, jer se za njihove uvoze na tržište Evropske gospodarske zajednice (EWG) plaćaju i dalje stare carine. Ova štetna situacija pogodja također Austriju. Kako se otprilike 50% austrijske vanjske trgovine izmijenjuje s državama Evropske gospodarske zajednice, potrebno bi bilo, da se u tom pogledu što prije postigne neko moguće izjednačenje.

U zadnjim mjesecima zaključilo je 7 država (Austrija, Velika Britanija, Švicarska, Portugal, Danska, Norveška i Švedska) da u gospodarskom pogledu nastupe zajednički (one od navedene Evropske gospodarske zajednice stoje po strani). Tako je stvoren projekt male zone slobodne trgovine, koja se oficijelno zove Evropska zajednica za slobodnu trgovinu (Die europäische Freihandelsvereinigung - EFV). Ali ovim državama iz geografskih razloga nedostaju preduvjeti za privredu većih razmjera. Tako je jasno, da glavni motiv tih nastojanja leži negdje drugdje. Time se naime izražuje nada, da se putem zajedničkoga postupka nagoni države Evropske gospodarske zajednice k ponovnim asocijacionim pregovorima, odnosno, da se na taj način postigne modus vivendi.

U maloj zoni slobodne trgovine bila bi Engleska sa svojih 52 miliona stanovnika i svojim bruto-socijalnim produktom od 19.400 miliona funti prema ostalih 6 država, koje zajedno broje 37 miliona stanovnika s bruto-socijalnim produktom 10.570 miliona funti u jasnoj premoći. Praktično bi to značilo, da bi engleska industrija prema svojim dosadašnjim konkurentima (njemačka industrija) u ovim državama imala prednost, što znači, diskriminacija zemalja Evropske gospodarske zajednice (EWG) prema zemljama - članicama Evropske zajednice za slobodnu trgovinu (EFV), sada nastupa diskriminacija EFV zemalja prema državama uključenim u Evropskoj gospodarskoj zajednici (EWG). To će bez sumnje štetno djelovati na države u Evropskoj gospodarskoj zajednici, jer u zonu Evropske zajednice za slobodnu trgovinu (EFV) prelazi na pr. 27% njemačkih i 30% holandskih eksporta. Glasovi njemačkih industrijskih krugova u Zapadnoj Njemačkoj bili su u zadnje vrijeme vrlo jaki, pa su zahtjevali, da se ponovo povedu asocijacioni pregovori putem Njemačke savezne vlade.

U slijedećim mjesecima vodit će se i dalje pregovori o maloj zoni slobodne trgovine. Ako će sve odgovarati, ugovor će stupiti na snagu 1. prosinca 1959. Već 1. srpnja 1960. stupa na snagu prvi stepen carinskog spustanja za 20%. Do godine 1970. trebala bi se polako postići 100% carinska sloboda. Otvorene probleme ukazuje još uključivanje poljoprivrede u taj sistem. Ali već se sada može uzeti za sigurno, da u multilateralni sistem dolazi u obzir samo industrijski sektor, dok su za agrarni sektor preporučene bilateralne akcije. Austrija će biti zastupana kod svih ovih poslova.

Ali za Austriju vrijedi pravilo, da ona ne zamaruje ostala tržišta. Bilo bi jako kratkovidno i vrlo nepametno vanjsku trgovinu koncentrirati samo na određena područja. Aktivna konjunktorna politika zahtjeva diobu vanjske trgovine na sve relacije, pošto se na taj način smanjuje konjunktorni riziko. To je princip gospodarske politike, koji uostalom pogodja sve države. Za Austriju je naročito iz tradicionalnih razloga i povoljnoga geografskog položaja naravna potreba, da njeguje trgovinu s istočnim zemljama. S ovim državama posjeduje Austrija bilateralne ugovore, čiji se obujam još gradi.

Ne smije se zaboraviti mogućnost zajedničkoga nastupa na opće-evropskoj bazi za gospodarstva svih evropskih - zapadnih i istočnih - zemalja. U ovom pravcu razvija veliku aktivnost Gospodarska komisija Ujedinjenih naroda za Evropu (ECE). Ta je komisija do sada postigla značajne uspjehe. No u svim bitnim bitanjima tu veliku koncepciju dosada nisu uspjeli zbliziti. Uzroci ipak ne leže u gospodarskim okolnostima. Uzroke treba tražiti u političkim diferencijama velikih sila.

Rudolf Karall
komercijalni savjetnik

KOMPROMISNI PATRIOTIZAM

U jednom članku nepolitičkog časopisa austrijske vojske "Der Soldat", u broju 18 od 27. 9. 1959., neki gospodin dr. Friedrich Rammel pledira za priznanje i javno nošenje Hitlerovih odlikovanja.

Bilo bi najbolje i najrazumnije - dragi gospodine doktore Rammelu - pitanje nošenja njemačkih ratnih odlikovanja, koja su postignuta za vrijeme drugoga svjetskog rata u njemačkoj vojsci za sva vremena pustiti na miru. Državne vlasti i zakonodavac dosad su se držali tih načela. I ova se praksa pokazala kao ispravna. A stvari bi se sada po nekima trebale postaviti na druge temelje. Prema navodima dra. F. Rammela, Ured saveznog kancelara i Ministarstvo unutrašnjih poslova, bave se pitanjem odlikovanja u drugom svjetskom ratu, kako bi došli do pravilnog rješenja, što znači, priznanja nagrada i odlikovanja, koja su postignuta u nekadašnjoj velikonjemačkoj armiji sa strane austrijske vlade. Uredba njemačke savezne republike, gdje je Hakenkreuz na originalnim odlikovanjima zamijenjen s jednostavnim Eichenlaub, preporuča se također i u Austriji.

Ono što vrijedi za Njemačku ne mora valjati i za Austriju.

Događaji iz godine 1938. svima su poznati. Tada je Austrija kao posebna država prestala postojati. Prema tome u drugom svjetskom ratu nije bilo austrijskih vojnika, a tim manje se može govoriti o samostalnim austrijskim trupama. Dužnost svakoga Austrijanca bila je i jest, da za svoju domovinu živi, za nju se bori, a u slučaju potrebe za nju i umire. Boriti se za njemačkog okupatora Austrijancu nikada nije smjela biti dužnost, kako to inače često puta čujemo, nego je to mogla biti samo prisila. Drugi svjetski rat nije bio rat austrijske domovine. Za svakoga svjesnog Austrijanca bilo je jasno, da put do slobode Austrije vodi samo kroz poraz one njemačke armije, u kojoj je služio Austrijanac. Da se je Austrijanac često borio junacki, s vojnčkog je stanovista potpuno razumljivo, ali to junastvo nije služilo interesima Austrije, pa je - blago rečeno - nerazumljivo, ako se zahtjeva priznanje Hitlerovih odlikovanja, koja nemaju i nisu mogla imati ništa zajedničkog s interesima austrijske države.

Dr. F. Rammel u svom članku piše slijedeće: "Mi - stari vojnici drugoga svjetskog rata - mišljenja smo, da mi nasa odlikovanja iz drugoga svjetskog rata smijemo isto tako nositi, kao ministri i diplomati smiju nositi svoja odlikovanja. Upravo u zadnje vrijeme poplavila su inostrana odlikovanja našu visoku i najvišu gospodu, i nikome nije palo na pamet, da odbije te časti....Svaki posteni i pravi Austrijanac želi, da stari vojnik iz drugoga svjetskog rata nosi svoje ordene..."

Protiv navoda dra. Rammela moglo bi se reći slijedeće: Mi nemamo ništa protiv nošenja časnih znakaka, također ništa protiv nošenja odreda dobivenih u inozemstvu, ali svaki posteni i pravi Austrijanac ne će i ne može nositi odlikovanje, koje mu je dano od jedne države, koja je okupirala Austriju i nju izbrisala s kugle zemaljske, koja je austrijsku zastavu zamijenila s tuđjom zastavom i koja je konacno Austrijancima oduzela slobodu, da se priznavaju kao Austrijanci. Posteni i pravi austrijski oficir - čija je sveta dužnost, da brani granice i čast austrijske države - ne može nositi ratna odlikovanja one armije, koja je Austriju toliko ponizila i nanijela joj toliko nevolja i nesreće. Nakon drugoga svjetskog rata mnogo je naglasavano to, da je Austrija bila okupirana od njemačke vojske. Kako ovo stajaliste još danas zastupa austrijska vlada kao i svaki pravi Austrijanac, tada molim, ostati konsenkventan u pitanju nošenja časnih znakaka upravo one vojske, koja je godine 1938. ukrala Austriji njenu suverenost. Neprestano se ističe, da se nasa mladež mora odgajati u duhu cvrstog i pravog patriotizma. Ali odgoj naše mladeži u duhu austrijskog patriotizma mora izgledati drugačije, nego li to zastupa dr. F. Rammel u svojem članku, u kojem on piše i ovo: "...da nasa mladež viti već na ovim

odlikovanjima, što su njihovi pretpostavljeni, podoficiri i oficiri pokazali u zadnjem velikom ratu..."

Odlikovanja u vojsci Trećeg Reicha ne bi bila dobra odgojna sredstva u izobrazbi naše mladeži u pravcu prave austrijske državne svijesti. Takav bi korak zaveo mnoge mladiće, a nekoje, koji su već malo napuhnuti u velikonjemačkom duhu, samo bi u tome još učvrstio. Takav korak Austrije sigurno se ni u inozemstvu ne bi primio s odusevljenjem.

Situacija je jasna: Zar se na odgovornim mjestima ne osjeća, da bi svaki kompromis u pitanju Hitlerovih odlikovanja - iz taštine ili zbog lova na biracę - značio potkopavanje temelja, na kojem smo mi god. 1945. i u teškim poratnim godinama gradili ovu državu?

c - b - c

SUOČENJE S PROBLEMIMA

ZAŠTO NAS UVIJEK PROGANJAJU?

Jeste li već gledali film "Jakubowski und der Oberst"? Ako ga još niste vidjeli, onda si ga jednom prilikom pogledajte. Ukoliko ste ga gledali, onda vjerujem, da Vas je odusevio.

Evo kratka sadržaja. Jakubowski je Židov, koji je bio prisiljen, da živi u emigraciji. U samom filmu Jakubowski se predstavi publici ovim riječima: "Kad sam bio dijete pobjegli smo iz Poljske u Njemačku. U njemačkoj sam se dobro saživio. Radio sam marljivo i uspješno. Imao sam dosta novaca. Postao sam i odusevljeni patriota. No dosao je neki licilac (Anstreicher), koji je o toj stvari drugacije mislio. Tada sam dosao u Austriju, gdje sam bio sretan, ali samo kratko vrijeme. Morao sam poći u Češku. Ali mi se činilo, da je njemačka vojska imala isti ukus kao i ja - došla je iza mene u Češku. A sada vidite i u Francusku".

Jakubowski je samo jedan tip Židova. On se je borio za svoj život vrlo žilavo. I uvijek je spasavao samo svoju kozu. Spasavala ga njegova inteligencija i marljivost.

Tko malo misli o Židovima - kao na pr. ja - postavit će pitanje, zašto njih uvijek proganjaju?

Nasa je generacija odrasla u duhu antisemitizma. Tek smo kasnije upoznali elitu židovske narodnosti: Franca Werfela, Hugoa v. Hofmannsthalu, Maxa Reinhardta, Stefana Zweiga i mnoge druge simpatične osobe, koje su radile na ostvarenju novog vijeka.

Profesor Sauerbruchu jednoj svojoj knjizi piše: "Dodje neki Židov u moju ordinaciju i moli me, da mu spasim život. On će platiti sto tražim, samo da ga dobro operiram. Dogovorimo se za svotu. Nekoliko minuta prije operacije kaže: 'Profesore, vi ste Židov, moj otac je Židov, ja sam Židov - operirajte me za polovicu novaca.' Na to sam mu odgovorio, da se slažem s njegovim prijedlogom, ali on još uvijek čeka. 'Molim, profesore, sada ide pošao lose i za vrijeme dok sam u bolnici nemam profita, možete još malo sniziti vasu cijenu?' Profesor odgovori: 'dobro, ja ću vas operirati za trećinu onog novca, kako smo se već jednom dogovorili - samo znate, za pacijente, koji plate malo, ne mogu garantirati. Ne znam zašto, ali onda mi pri operaciji ruka uvijek drhće'. Sauerbruch dalje kaže, da se je konačno onaj covjek prestrašio i platio sve u redu.

Nemojte misliti, da je ovo samo humoristička epizoda u jednoj knjizi. Svaki onaj, koji ima bilo kakva posla sa Židovima doživljava svakoga dana slične "epizode". Bio sam svijedok, kad je neka žena pitala: "Traži profesor tako visoki honorar zato, što je moj muž Židov"?

Opisati inteligenciju, marljivost i besramnost jednoga tipičnog Židova može samo pjesnik, koji je sam Židov. On ga vidi ne samo s kritičnim okom nego i sa simpatijom i humorom.

Židovski narod jednom je bio "izabrani narod". Kletva se ispunila. Oni su rastrkani po cijelom svijetu. Njih uvijek neko proganja.

Neki svećenik (konvertit) jednom kod propovjedi kaže: "Mi smo kršćani previše sigurni, da smo već spaseni i radi toga mlacni - molimo da nam ne ide kao Židovima, koje je Bog zavrdao - nego molimo za njihovo i naše spasenje".

NOVA ADRESA HAK-a

Sjedište HAK-a više nije u Beč III. Am Hounmarkt 25, nego u Beč VII. Ulrichsplatz 4, u gostioni poznatoga hrvatskog rodoljuba Tome Horvata, dugogodišnjeg zborovodje tamburaskog zbora bečkoga HKD-a. - Pošta za klub šalje se na gornju adresu.

DRAGI ČITATELJI!

Raduje nas pisanje "Našega Tajednika", koji u svom broju od 29. augusta 1959. u članku "Izasao je novi broj "Glasa" od F. S. piše i slijedeće: "Novi broj "Glasa", čekao se je u Gradišću prilično nestrpljivo, to već i zbog toga, da se je htio znati, kako će se u budućnosti pisati ta časopis. Ako je dozvoljen jedan savjet, onda ta glasi, da je bolje ako se ostane pri književnom jeziku. Neka narod vidi, da su se naši djaci naučili uz sve drugo i dobro hrvatski. A ovo se mora za toliko više cijeliti, kad se zna, da su si morali to znanje osebno steći. Dakle ne se dati zaustaviti na sred puta!

Bilo bi za pozdraviti, kad bi se čim veći broj naših ljudi pretplatilo na ovaj vridan časopis i tako potpomogao narodna nastojanja naših budućih peljacev".

Da, nama će uspjeti samo uz djelotvornu pomoć čitalaca, koji mogu naročito pomoći na taj način, ako u narodu šire "GLAS", ako mu traže nove pretplatnike i ako ne zaborave na svoju vlastitu pretplatu. Pisacu gornjih redaka u "Našem Tajedniku" obećajemo, da se ne ćemo dati zaustaviti na sred puta, nego da ćemo smjelo i dalje raditi.

UREDNIŠTVO

Mišljenje pisca ne mora se slagati s mišljenjem uredništva.

ČITAJTE I ŠIRITE NAŠ "GLAS"

O VAŠOJ POMOĆI ZAVISI BOLJA OPREMA "GLASA".

DA LI STE NAŠLI KOJEGA NOVOG ČITAČA I PRETPLATNIKA?